

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Pigtraad-Gestapofangen

Nr. 4
August
1988

Slottet i marskbyen Husum er byens stolthed. De indvendige lokaler anvendes til amtets kontorer. De kan beses af besøgende, der ikke forstyrrer arbejdet. I slotsparken blomstrer i det allerførste forår 6 millioner blå krokus.

(Foto: Knechties, Husum, Nordfriesland.)

Kammeraternes Hjælpefond

Stiftet 1945

Henvendelse om hjælp i henhold til fondens fundats rettes til kontorchef, cand.jur. Hans Andersen, Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. 03 86 55 59.

Henvendelse ang. feriehjemmet på Kegnæs rettes til overlærer Preben Feddersen, 5874 Lundeberg, Hesselager. 09 25 14 77. (Der er 7 senge). Ferie hjemmets adresse er: Flejmosen 4, Østerby, 6470 Syd-Als, Als. 04 46 53 42. Tilsynsførende: fru Karin Boysen, Østerbyvej 46, Østerby, 6470 Syd-Als, tlf. 04 46 51 75.

Medlemmer: Iflg. fundatsen paragraf 4 kan som medlemmer af fonden kun optages danske statsborgere, der grundet aktiv indsats i frihedskampen i besættelsestiden har været indsat i danske eller tyske fængsler eller i danske eller tyske fange- eller koncentrationslejre.

På fondens møde den 24. september 1977 besluttedes det, at fondens virksomhed især skulle samles om at videreføre feriehjemmet på Kegnæs, at videreføre bladet »Pigtraad« og at søge sikret, at 4. maj fortsat højtideligholdes i Ryvangen.

Forretningsudvalget:

Formand: Kontorchef, cand. jur. Hans Andersen. Sløsevej 19, 4894 Øster Ulslev. Tlf. 03 86 55 59.

Næstformand: Civilingeniør Mogens Dyre, Hestehavevej 3, Sjellerupskov, 6430 Nordborg. Tlf. 04 45 86 22.

Kasserer: Skræddermester Povl Brandt, Glerupvej 19, 2610 Rødovre. Tlf. 02 91 13 72.

Sekretær: Skoleinspektør Johs. Fosmark, Chr. Winthers Vej 1, 8600 Silkeborg. Tlf. 06 81 07 09.

Overlærer preben Feddersen, Caroline Amalievej 11, Lundeberg, 5874 Hesselager. Tlf. 09 25 14 77.

Den øvrige bestyrelse består af:

Kontorchef Niels Christian Andersen Volmersvej 5, 6330 Padborg Tlf. 04 67 31 53	Læge Axel Jørgensen Duebrødrevej 14, 9000 Aalborg Tlf. 08 10 15 80	Overbetjent Ejler Mortensen Nørregade 6, 6440 Augustenborg Tlf. 04 47 17 04
Sektionschef Hans Bøjlund Skovparken 7, 6000 Kolding Tlf. 05 52 96 11	Oberst K. Kjeldsen Tingagerhjemmet, 5750 Ringe Tlf. 09 62 31 63	Redaktør Johs. Rasmussen Ømkulevej 9, 7100 Vejle Tlf. 05 82 65 72
Sparekassedirektør Einer Hauberg Holballe 3, 6473 Tandslæt Tlf. 04 44 76 04	Tandtekniker Leo Kærø Dalsvinget 1, 8270 Højbjerg Tlf. 06 27 04 28	Provst Poul Riis Hostrupsgade 9, 4200 Slagelse Tlf. 03 53 35 34
Direktør G. Jespersen Gullestrupvej 7, 7400 Herning Tlf. 07 12 11 84	Herreekviperingshandler Carl Otto Larsen, Lærkevej 6, 6440 Augustenborg. Tlf. 04 47 11 60	Maskinmester H.P. Skjoldborg Skovbrinken 9, 6400 Sønderborg Tlf. 04 42 57 07
Direktør Bernth Johannesson Jacobys Allé 16, 2.th., 1806 Frederiksberg C Tlf. 01 31 86 86	General Fl. B. Larsen Lundsgårdsvej 16, 4180 Sorø Tlf. 03 63 59 20	Solveig Skjøtt Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose Tlf. 02 48 56 74
	Forvalter Axel Lauritzen Lundtofteparken 42, 2.tv., 2800 Lyngby tlf. 02 88 12 42	

FANGESAMMENSLUTNINGENS REKREATIONSFOND

Fonden, der er stiftet af SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45, yder støtte til rekreationsophold for tidligere fanger og andre invaliderede fra frihedskampen.

Ansøgningskema kan rekvireres hos formanden: Oskar Verner, Murergade 10, 2200 København N eller i de enkelte foreninger. Der kan bevilges støtte på indtil 75 pct. af rekreationsopholdet samlede pris, dog max. kr. 4.000.

Der ydes støtte til ophold på egentlige rekreationshjem, kuranstalter, snatorier etc. Til ophold af mere feriemæssig karakter kan der ikke bevilges støtte.

Ansøgningskemaet skal ved indsendelsen være udfyldt således, at samtlige spørgsmål er besvaret. Den i skemaet nævnte dokumentation skal være bilagt. Originale bilag vil blive returneret sammen med besvarelsen.

Da bevilgede beløb ikke kan udbetales til ansøgeren, men kun til rekreationsopholdets arrangør, må skemaet indsendes i så god tid, at svaret kan være fremme, inden betaling for opholdet skal finde sted. Det på påregnes, at behandlingen af ansøgninger i fondens bestyrelse tager omkring 14 dage.

Bladet

Pigtraad - Gestapofangen

Udkommer med 7 numre i år.
(De lige mdr. + november).

ABONNEMENT, BLADREGNSKAB OG ANNONCER

Poul Nielsen,
Bavnebjergspark 6,
3520 Farum
02 95 22 08

Telefontid: kl. 17-18
Årsabonnement 60,- kr.

Udenfor Skandinavien betales et portotillæg på 30,- kr.
Giro 9 31 54 54.

Eventuelle fejl i besørgelsen af bladet rettes hurtigst muligt ved henvendelse til udleveringspostkontoret.

REDAKTION

Johs. Fosmark
(ansvarshavende)
Chr. Winthers Vej 1
8600 Silkeborg
06 81 07 09

Villy Mørk Jensen
Sjørringvigvej 6, Sjørring
7700 Thisted
07 97 12 71

TRYK

Fjerritslev Avis Offset

INDE I BLADET:

Dansk soldat den 29. august	99
Af dagens post	101
Gaver fra Frihedsfonden	102
Ubegrænset frihed for Loke?	104
Genopførelse af vagttårn i Frøslev?	105
Et ægteskab	105
Runde dage	107
Foreningerne	109-117
Mindeord	117
Bøger	118

De følgende numre af vort blad udkommer 15/10 og 15/11 1988. Stof må være redaktionen i hænde senest 4 uger før de nævnte dage.

Pigtraad - Gestapofangen

NR. 4

August 1988

43. ÅRGANG

Organ for Kammeraternes Hjælpesfond og Sammenslutningen af danske fanger fra
Frihedskampen 1940-45

Buchenwald-klubben . Dachau-klubben . Landsforeningen Erhvervshæmmede fra Frihedskampen
Landsforeningen Gestapo-Fangerne . Foreningen af Gestapofanger fra besættelsen . Hannover-Stöcken-gruppen
Horsørød-Foreningen . Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme
Ravensbrück-gruppen . Sachsenhausen-foreningen . Stutthof-foreningen . Theresienstadt-foreningen

Dansk soldat 29. august 1943

Af Hans S. Bruun, Padborg

*Ved at tro på livet erfares det
Ved at elske livet forklares det
Ved at vove livet forsvarer det
Ved at give livet bevares det*

J. Chr. Hostrup

Besættelsen

For at forstå det der førte til samarbejdspolitikken ophør, og dermed den 29. august, er det nødvendigt at erindre sig Hitlers magtovertagelse, forholdene ude i Europa, den tyske besættelse af Danmark, samt tyskernes fremfærd med arrestationer, nedskydning af gidsler. Jeg nævner kun en enkelt for at bringe tankerne tilbage til tidens uhygge - nemlig digterpræsten Kaj Munk. Altsammen ting, der var med til at aktivere modstandskampen i Danmark.

Jeg var indkaldt til aftjenelse af min værnepligt ved »Jydske Flyverafdelings 2. eskadrille«, oprindeligt hjemhørende i Århus, men under de herskende forhold nu garnisoneret i Holbæk. Jeg var tilfreds med indkaldelsen og håbede at kunne medvirke til, at vi igen kunne

leve i et frit land. Det tyske overfald den 9. april, på trods af en ikke-angrebspagt, vil aldrig blive glemt.

Min gode fysik gjorde, at jeg befandt mig godt ved soldaterlivet, der gav anledning til både morsomme og mere alvorlige tildragelser. Således så jeg den første aften min sidemand knælende ved sin seng. Jeg spurgte, om han var dårlig. Det viste sig, at han blot bad sin aftenbøn. Jeg, der også mente at være fra et kristent hjem, var blot ikke vant til at vise det sådan. Men det var naturligt for ham, selv her blandt mange for ham ukendte. Jeg erfarede den 29. august, at hans tro fratog ham al angst i modsætning til os andre, hvor øjnene brændte så underligt, og der var et rend på toiletterne.

*

Rekruttiden blev overstået, og vi blev udtaget til specialtræning. Jeg blev kannonkytte (20 mm maskinkanon), og snart skulle vi til skarpskydningsøvelser i Jægerspris. Men den sidste tid var der ofte alarmeringsøvelser, hvor stillinger

skulle indtages ved byens indfaldsveje på gadehjørner, hustage m.m., og den

NEUENGAMME FORENINGENS REKREATIONS- & HJÆLPEKASSE TIL FORDEL FOR FRIHEDSKAMPENS OFRE

Adresse: c/o Frihedsfondens kontor

Frederiksberg Bredégade 13

2000 Frederiksberg

Midlerne fra salg af frimærke med overpris, til fordel for frihedskampens ofre og deres minde, udgivet i anledning af 40 års dagen — 4. maj 1985, uddeles til rekreatiøns formål eller -hjælp i særlige trangtilfælde.

Beløb kan søges af danske statsborgere, der er — eller vil kunne anerkendes i henhold til lov om erstatning til besættelsestidens ofre § 1a.

Anmodning om ansøgningskema sendes til ovenstående adresse.

Hans S. Bruun, 407/43 som indkaldt i 1943.

Eskadrillen på Holbæk Kaserne i udgangstøj ca. 15. august 1943. Den var kampklar.

28. om eftermiddagen skulle der stilles til »parole«.

Oberst Råbye, der var kommandant, talte og sagde bl.a., at regeringen havde afvist de tyske krav om indførelse af dødsstraf for besiddelse af våben og sprængstof, samt indførelse af undtagelsestilstand, og var trådt tilbage, så rigsdagen var sat ud af funktion, men nu skulle der kæmpes - for det skulle ikke igen blive en 9. april. Han forventede, at hver mand gjorde sin pligt, men var dog klar over, at over for langt større styrker ville det være begrænset, hvad der kunne udrettes, men når det kom til kamphandlinger, skulle der formeres til mindre grupper, der, fordelt ud over Sjælland, skulle søge at skade de fjendtlige styrker så meget som muligt. Og så fik vi den forholdsordre:

Der må ikke skydes, før du bliver beskudt! Jeg tænkte, at det skulle jeg nok selv afgøre. Jeg ville ikke lade mig skyde først.

Der blev nu travlhed. Vi fik skarpt udleveret, ammunition blev kørt ind fra depoterne i Dragerup og Bredtved og armeret, og våbnene blev klargjort. De, der kunne gå i kvarter, skulle beholde uniform på og våben inden for rækkevidde.

Jydske flyverafdeling overtog den dag vagten på kaserne, og der blev udsat dobbeltposter. Vi var nu klar over, at samarbejdspolitikken endelig var brudt.

Ved 2-tiden blev vi purret med meddelelsen: Tyskerne kommer! - hvorefter alle afdelinger rykkede ud i de forbe-

redte stillinger. Spanske ryttere blev opstillet på alle indfaldsveje, træer fældet og sprængstof udlagt. Vores afdeling var udover kommandantens stab de eneste, der var tilbage på kaserne. Der var nerver på. - Tror du, vi er levende i morgen? spurgte 404.

*

Dagen før havde tyskerne som repressalie henrettet den første danske patriot, og den tyske øverstkommanderende i Danmark v.Hanneken indførte øjeblikkelig militær undtagelsestilstand, og tyske tropper gik i aktion mod danske garnisoner, flåden samt militære anlæg. Der blev gjort modstand, og det kom til blodige træfninger.

Min kanongruppe var i stilling ud for vagten med udsyn over ridebanen mod kaserneindgangen, som kunne bestruges. Ved muren og i garageporte opstilledes rekylgeværer, og stakke af ammunition og håndbomber lå parat, da et skud lød i nærheden af kaserneindgangen. Det fik os til at tro, at kamphandlinger var begyndt, men det viste sig, at skuddet var gået af ved klargøringen af et rekylgevær. - Det meddeltes, at mandskabet ved Rosenborg havde opgivet, men at der kæmpedes andre steder i byen og i Næstved, og tyske afdelinger var på vej mod Holbæk, samt at artilleriskibet »Niels Juel«, der nogle dage havde ligget i Holbæk, var afgået mod Sverige.

Vi havde nogle marinere derfra til afsoning, som ved alarmeringen var sat på flyverudkig på flagtårnet over kaser-

nen. De varskoede nu, at der var fly på vej mod kaserne. »Når de er der, trykker jeg håndtaget i bund,« var min tanke.

Vi var vant til at sigte efter de tyske maskiner, når de daglig passerede vel i ca. 1500 meters højde. Men nu kom de få meter over taget, og de brøkdeler af sekunder, det varede, før de var væk, gav ikke lejlighed til at skyde.

Hele kaserne rystede ved de voldsomme detonationer. Det var »Niels Juel«, de var ude efter. Det kostede 7 danske marinesoldater livet, medens 10 blev såret. Kaptajnen satte efter kamphandlingerne skibet på grund. I øvrigt sænkedes 29 af flådens skibe på Holmen efter ordre, mens det lykkedes 3 ministrygere fra provinshavne at undslippe.

Kl. ca. 8.30 meddeltes det, at kampe i hovedstaden, Næstved og flere andre steder måtte opgives for den tyske overmagt, og der blev givet ordre til, at alle kamphandlinger skulle indstilles, styrkerne trækkes tilbage til forlægnings og overgives til tyskerne, efterhånden som de nåede frem, idet man anså yderligere blodsudgydelse for nyteløs.

Bitterheden førte til, at bl.a. 4. artilleriafdeling satte kurs mod Sverige og kom godt over.

På flugt

Da vi erfarede det, sagde 408: - Når der er krig, og man er soldat, har man pligt til at forsøge at flygte.

Vagten var blevet inddraget, og der var en del forvirring. En del håndvåben blev rakt over muren til civilbefolkningen, bundstykkesporene blev fjernet fra kanoner og rekylgeværer, læsset på en lastvogn og hældt i havnen for at gøre våbnene ubrugelige for tyskerne.

Der kom en terrængående bil og holdt, hvor vi stod og drøftede situationen. Vi var tre, der blev enige om at benytte denne bil til et flugtforsøg, for vi var ikke indstillet på at vente på, hvad besættelsesmagten havde i sinde med os, så vi satte os ind og kom, med hjælpene godt trykket ned i panden, trods kontrollen ved porten, ud - og satte kurs mod Jægerspris og Hundested, hvor vi ville forsøge at komme til Sverige. Men vi måtte opgive, da der ved Frederikssundbroen var tyske afdelinger på vejen.

Vi blev så i skoven natten over, men den ene, der var med i bilen, ville forsøge at køre til en bekendt i Roskilde for

at få fat i noget civilt tøj, men det lykkedes ikke. Dog fik vi noget den næste dag af pedellen fra en skole, og så gik vi to ellers til fods mod Øresundskysten, som vi nåede hen på eftermiddagen efter flere oplevelser undervejs.

Vi ville så forsøge at finde en båd og ro over Sundet om natten, men vi blev opdaget af danske politibetjente, som af tyskerne var sat til at bevogte kysten. Næste dag blev vi så kørt til Kronborg, hvor vi blev sat i forvaring sammen med en del marinesoldater, med hvem vi drøftede begivenhederne, og vi blev enige om, at søndag den 29. august 1943 var en af Danmarks virkelig gode dage. Måske ville vi herefter kunne betragtes som allieret?

Vi blev efter en tid flyttet til Sandholmløjren, hvor flere afdelinger allerede var interneret. Rygterne sagde, at vi skulle sendes til Østfronten og indsættes foran Frikorpset. Næste rygte at vi ville blive hjemsendt, og det sidste blev tilfældet. Da vi gik til stationen, var grøfterne spækket med Shalburgfolk, der skulle se, om det gik rigtigt til.

I Holbæk, hvor vi skulle hente vores civile ejendele, blev vi overvældende modtaget. Folk kom ud på fortovet og omfavnede os. Vi var nok noget benovede, da vi havde det indtryk, at befolkningen ved garnisoner anså soldater for et nødvendigt onde.

Familien og pårørende i hjemmet ved Ribe var jo glade for at se mig i god behold, men stemningen var ellers nærmest knugende, idet den tyske indkvar-

tering og forholdene i øvrigt var brysk og fjendtlig, så det varede ikke længe, før jeg kom i kontakt med modstandsbevægelsen for at arbejde videre for befrielsen af græshoppeplagen.

29. august 1943 - 45 år

Måske skal vi være varsomme med at fejre alt for mange runde eller halvrunde årstal.

Alligevel bør vi mindes den 29. august 1943.

Det var jo et vendepunkt i Danmarks stilling til besættelsesmagten og måske endnu mere i forholdet til De allierede. De havde jo ikke forud for den 29. august megen tiltro til Danmark.

At det måske også senere kneb lidt med fuld oprejsning havde formentlig mere med politik at gøre.

Allerede lige efter 9. april havde vi søfolk, der besluttede sig for at sejle for De allierede, ligesom unge militærfolk kæmpede i Norge efter 9. april.

I Danmark havde man på tysk befaling indespærret de danske kommunister, og selv om man havde lovet, at de ikke skulle falde i tyske hænder, så skete det efter 29. august, hvor halvdelen af dem blev sendt til KZ-lejre sammen

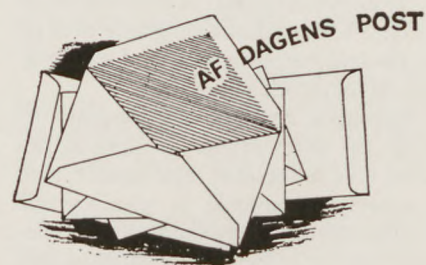
med det fåtal af danske jøder, der ikke nåede at slippe væk.

Det ville være rimeligt, om den danske regering ville fejre 45 års dagen med bl.a. at give os det fulde beløb af hædersgaven, også når vi, som de fleste af os gør nu, passerer de 67 år.

Desuden er det et udpræget ønske, at beregningsgrundlaget disse sidste år kunne være ens for alle, uanset om man var lærling eller direktør. Dengang det gjaldt, var et liv lige meget værd, uanset baggrund.

Af naturlige årsager vil et sådant forslag kun dreje sig om et begrænset antal, i et begrænset åremål.

VMJ

»Vidunderlige aftener i Mindelunden i Ryvangen«

Fru Birgit Buhl, Værløse, skriver til os bl.a.:

Vi, min mand og jeg, er kommet i Mindelunden i Ryvangen siden 57-58 hver 4. maj. Og det har været vidunderlige oplevelser.

Vi har ingen, der omkom under besættelsen, men vi synes, at vi vil vise de mennesker, der ofrede livet for os, en beskeden erkendtlighed ved at gå rundt blandt deres grave og mindesmærkerne.

Vi har to drenge, der nu er 20 og 15 år, og hvis de vil holde traditionen vedlige, vil jeg være glad, for ingen mennesker er døde, før de er glemt. Og drengene har været med, indtil i år.

Når vi kommer hjem, tænder vi selvfølgelig lys i vinduerne.

Tak for alle de dejlige aftener, vi har haft hver 4. maj. Vore tulipaner ved sydturen plejer at være sprunget ud den 4. maj, og så er det vores glæde at kunne lægge en blomst ved pelotonerne - eller ved det store monument.

Og tak, fordi I stabler det hele på benene hvert år.

Rådhuspladsen i København 29. august 1943

Gave overrakt fra Frihedsfonden

Mindetavle afsløret

Tirsdag den 14. juni 1988 kl. 14.00 havde Bernadottegården besøg af Frihedsfonden, som ønskede at donere kr. 10.000 til Bernadottegården.

Formanden for Bernadottegården i Roskilde, Jakob Jensen, bød velkommen og inspireret af Kammeraternes Hjælpefonds motto, citerede han følgende digt (af Olav Holst):

*Vi gav hinanden det løfte,
at mindes og ære dem,
der døde for det, de ville,
og ikke kom med os hjem.*

Tidligere formand for Frihedsfonden Jørgen Kieler udtalte sin glæde over de to Bernadottegårde, som var blevet bygget og fungerede så fint.

Yderligere fortsatte han med at fortælle, at den oprindelige Bernadottefond ikke ønskede at rejse statuer, men i stedet for ønskede at rejse levende mindesmærker, heriblandt 4-maj-kollegiet samt de to Bernadottegårde. 4-maj-kollegiet er for unge mennesker, der ved indflytningen får stor information om årene 1940-45 og årsagen til, at det er blevet bygget.

De to Bernadottegårde er tilegnet ældre mennesker, da man hurtigt efter befrielsen fandt ud af, at der findes mennesker, som blev gamle på en særlig måde, hvilket personalet på disse to Bernadottegårde havde forståelse for.

Efter at Jørgen Kieler havde afsløret mindetavlen udenfor Gerda Jensens bolig, fortsatte forstander for Bernadottegården i Roskilde, Christian Haxthausen med at fortælle, at netop Gerda Jensen af Bernadottegårdens KZ-klub, enstemmigt var valgt til den person, som var selvskreven til denne hæder.

Herefter tog Bernth Johannesson, som er bestyrelsesmedlem på Bernadottegården i Roskilde, ordet og takkede Frihedsfonden og Bernadottefonden for det store arbejde, som de gjorde, og takkede endvidere for, at han i 1946 af Bernadottefonden var blevet sendt på rekreationsophold. Yderligere kunne han oplyse, at han har en søn, som har boet på 4-maj-kollegiet og har været meget glad for det.

Efter disse taler overrakte Christian

Haxthausen en Bernadotteplatte til Jørgen Kieler, og man sang Friheds-sangen, gæster, beboere og personale i fællesskab.

Herefter tog Jakob Jensen ordet og udtrykte sin dybtfølte tak til Frihedsfonden for mindetavlen samt de medfølgende 10.000 kr. og bemærkede, at det var til minde om »den ukendte frihedskæmper m/k«, i modsætning til andre donationer, hvor man har ønsket at hædre en bestemt frihedskæmper.

Som slut på arrangementet var Bernadottegården vært ved en lille reception til glæde for alle.

D.G.

Skt. Hansaften på Bernadottegården

Sædvanen tro afholdt vi Sankt Hansbål her på Bernadottegården i Roskilde, og ud fra vores bestyrelses ønske om at deltage i så mange af vore arrangementer som overhovedet muligt, anmodede jeg vores bestyrelsesmedlem Solveig Skjøtt om at holde bålet.

Hun sagde:

- Når det i aften blev mig, der skal holde bålet, er det, fordi jeg fik valget mellem at blive brændt som heks, eller at sige noget her ved Sankt Hansbålet i aften.

Underligt nok har det jo altid været en kvinde, der blev slæbt til bålet. Man har jo aldrig set eller hørt en mand blive brændt som heks - ej heller i disse lige-standingstider. Dog har jeg ladet mig fortælle, at der i Bernadottegårdens historie har været et par trold, men de endte ikke på bålet.

Vi står nu her i denne skønne mid-sommeraften ved flammerne fra Dronningens bål, og man tænker uvilkårligt på, hvor meget mennesker i grunden har været afhængige af ild, lige fra den første gnist blev til, hvor ilden blev brugt til det mest nødvendige i husholdningen, til at lyse op i den mørke tid i hulerne, og hvor familierne sad tæt sammen om aftenen ved det lille bål for at holde varmen.

Senere blev ilden, som tiden udviklede sig, brugt til mange andre ting, bl.a. blev den brugt af de gamle romere, som forskønnede deres gigantiske paladser med skåle af flammende ild, som de satte højt oppe på bygningerne. Pom-pøst må det have set ud.

Ligeledes har man jo overalt i kirkerne gennem tiderne brugt kæmpemæssige lysestager med mange lys, der skulle understrege det højtidelige.

Hvad er et juletræ for resten værd uden lys?

Men i aften kan vi stå og glæde os over det flammende Sankt Hans-bål og kan gøre det i frihed, for tankerne hos mange af os går uvægerligt tilbage til den mørkeste tid i vor generation, hvor Danmark var besat af det tyske rige, og hvor det blev os forbudt at se lyset i fem lange år.

Situationsbillede fra Bernadottegården i Roskilde Sct. Hansaften.

Men der tændtes dog alligevel en slags lys i det besatte Danmark - Den usynlige flamme - der blev grebet af unge mænd og kvinder, som lod den gå som en budstikke gennem det ganske land, med budskab om at få folket til at gøre en indsats, for at få friheden og lyset tilbage.

Vi glæder os over, at det lykkedes, og har nu gjort det i 43 år. Vi kan i aften endnu en gang glæde os over, at stå ved det varme, knitrende bål som frie mennesker i et frit Danmark.

Når vi i aften står netop på dette historiske sted, kan man ikke lade være med at tænke på denne smukke egn omkring Roskilde, som vidner så utroligt meget om vore stolte vikinger, der har levet og virket her og om aftenen har varmet sig ved de mange flammende bål overalt langs den dejlige fjord. Det vidner jo de mange oldtidsfund om, såsom bopladser, skibe, både o.m.a.

Her har vi været så heldige at få Bernadottegården fint placeret mellem disse gamle historiske minder.

Jeg føler det som en ære at måtte holde båletalen til kammeraterne fra modstandsbevægelsen, men også til de af Roskilde by's borgere, som tilbringer deres alderdom på vores dejlige Bernadottegård.

Igennem årene, til indvielsen i 1976, har jeg fulgt dette usædvanlige plejehjems opførelse, som sekretær i Bernadottefonten, som blev opkaldt efter den svenske greve Folke Bernadotte, hvis navn »Den selvejende institution« nu bærer.

Derfor er det en stor glæde at se og høre, hvor fint alt fungerer, med beboere og personale. Med Bernadottegårdens nye initiativrige forstander Christian Haxthausen og dens nye oversygeplejerske Lene Schwartz, samt alle andre, der har deres gerning her, kan beboerne sikkert gå fremtiden trygt i møde.

Kære kammerater og venner! Jeg ønsker jer alle på Bernadottegården mange gode og lykkelige år, hvor vi mange år endnu må være i stand til at samles om lyset fra det flammende bål ved Roskilde Fjord, som man har gjort det i generationer før os.

Bålet var flot, og på toppen af det sad en heks, som beboere og personale havde fremstillet og iklædt tøj, som var blevet kasseret. Inden i var der fyrværkeri, som blev antændt efterhånden som heksen brændte.

Aftenen forløb på en rar måde, takket være personalets store indsats.

Efter bålet samlede vi i blok 4, hvor vi drak punch, spiste tærte og sang lidt.

Alle sammenslutningens medlemmer skal vide, at de ved fremtidige arrangementer og fester er særdeles velkomne til at komme og deltage.

Vi er i færd med at samle penge ind til en ny beboerbil, og jeg har skrevet til mange og fået mange svar. Dog ikke alle

med tilsagn om støtte, men det går da fremad.

For at dække behovet for vore fremtidige beboere, har vi iværksat en ordning, således at vi foruden diætmad, allergimad nu også vil være i stand til at servere koshermad.

Alle klubberne er altså særdeles velkomne her på Bernadottegården, som jo er jeres levende monument.

C.H.

HADSUND:

Varmende håndtryk fra Frihedsfonden til Bernadottegårdene

Fra venstre: Fru Annie Langberg, der er medlem af Frihedsfondens forretningsudvalg, fru Anne-Lise Clausen og fru Birgit Lærche, begge fra Frihedsfondens kontor, samt Bernadottegårdens formand, gårdejer Lars Schifter.

Bernadottehjælpen og Frihedsfonden arbejdede mod samme mål, sagde Frihedsfondens tidligere formand, overlæge Jørgen Kieler, da han i juli måned i henholdsvis Roskilde og Hadsund overrakte 10.000 kr. som gave. Det er hensigten på de to Bernadottegårde at opsætte en donationstavle, som for eftertiden skal bekræfte samhørigheden.

I Roskilde modtog formanden for bestyrelsen, Jakob Jensen, gaven, og tavlen opsættes på det værelse, der bebos af Gerda Jensen, som selv var KZ-fange.

I Hadsund modtog formanden, gårdejer Lars Schifter, og hjemmets leder, fru Benthe Petersen, checken, som bl.a. skal anvendes til møbler og festivitets på »Gammel Torv«, beboernes populære samlingssted. Her vil tavlen blive opsat ved fru Gudrun Andersens bolig. Hendes nu afdøde mand sejlede som officer i allieret tjeneste under hele verdenskrigen. Eig.

Fra gave-højtideligheden på Bernadottegården i Hadsund. Fra venstre Jørgen Kieler, fru Gudrun Andersen, Willy Mørk Jensen, der er medlem af bestyrelsen og hjemmets leder, fru Benthe Petersen. (Fotos: N.A. Eigenbroth).

Skal der nu være ubegrænset frihed også for Loke?

I sit referat af generalforsamlingen i Neungammeforeningen anfører N. O. Køster lidt bekymret, om vi virkelig skal praktisere Grundtvigs ord om »Frihed for Loke såvel som for Thor«, også når det gælder vor stillingtagen til nynazisterne i Danmark.

På møder og sammenkomster for tidligere KZ-fanger rejses nu jævnlige krav om, at vi skal forbyde nynazisternes virke, og det lyder helt opsigtsvækkende, at de meddeler, at de vil opstille ved det kommende kommunevalg.

Det virker ligefrem ophidsende på mange, at den tyske nazist Christophersen, for tiden bosiddende i Kollund, ved retten i Gråsten og senere ved landsretten i Sønderborg ikke har fået den udvisningsordre, som den danske justitsminister havde ønsket. I Tyskland står Christophersen anklaget for nazistisk virksomhed, som i dag er forbudt efter den lov, der gælder i Vesttyskland.

Retten finder ikke, at han kan udvises på grund af, at han driver nazistisk propaganda, for dette er ikke forbudt i Danmark.

Vi står uforstående overfor den kendsgerning, at de to nævnte domstole gik imod henstillingen fra landets justitsminister, men i Danmark er det nu engang sådan, at den dømmende magt ligger hos domstolene og ikke hos politikerne.

Tænk vi på, hvad Danmarks Riges Grundlov siger om ytringsfriheden, må det udtrykkes med ordene, at den værner om retten til ytringsfrihed, tankefrihed og trosfrihed - når det skal siges meget kort og klart, og det er på linje hermed, at vi føler os bundet til Grundtvigs ord: Frihed for Loke såvel som for Thor. Denne Loke var enten en mand eller en kvinde. For nemheds skyld omtaler jeg Loke nu i hankøn. Han var mand for lumskerier. Han var en drillepind. Han var ond, ja så ond, at han forvoldte Balders død og sørgede for hans forbliven i Hel. Ved sin adfærd satte han sig udenfor gudernes kred. Når han vrider sig, skælver jorden.

Thor var søn af den højeste gud, Odin. Hans attribut var hammeren Mjølner, og når han for hen over himlen, blev han trukket af forspændte bukke - og så tordnede det. Han skulle ved Ragnarok dræbe Midgårdsormen,

fordi han havde tillid til hans styrke og handlekraft. Han samlede sin formåen om at bekæmpe det onde.

Ud fra sin omfattende viden om den nordiske mytologi fortæller Grundtvig i Nordisk Rimbrev om friheden for Loke såvel som for Thor.

Men forud står linjerne: »Frihed for alt, hvad der kommer af ånd, / som ikke ændres, men arges (bliver værre) af bånd«.

Det er netop det sidste, mange glemmer i dag, når man citerer, for der er jo den omstændighed knyttet til problemstillingen, at man ikke kan sætte lighedstegn mellem ånd og nazisme.

Det går her, som det så ofte går i drøftelser og polemikker, at man hæf-

ter sig ved enkelte slagord, og glemmer tilføjjelsen, der her er så overordentlig vigtig.

De protester, der allerede foreligger, ser nok bort fra, at ingen nynazister ved eventuel opstilling til kommunevalgene, ville give et nyt politisk parti nationalsocialismens navn. De vil bruge et andet, antagelig tillokkende navn. Det vil nok samle en del kvæulanter på afstemningsdagen, men så få, at de ikke vil være nogen som helst fare for det danske demokrati, men eksistensen af et sådant politisk parti vil virke oprørende, fordi vi alle gennem de fem okkupationsår oplevede, hvilken umenneskelig tilværelse nazistisk styre betyder.

Man kan altså godt kæmpe for ubegrænset frihed i vort land også for Loke. Man skal blot gøre sig klart, hvilken led karl han er, og man kan ikke tage Grundtvig til indtægt for en sådan holdning.

F-k.

Et gensyn i Jerusalem

Arne Hartmann fortæller i en artikel om sit besøg i Israel i år bl.a.:

Natten før besøget på Hermonbjerget boede vi på kibbutz Kfar Giladi, og dagen før besøgte vi andre kibbutzer, hvor vi var sammen med mange danskere eller dansktalende kibbutzer. (Med vi menes et rejseselskab af 137 danskere, hvoraf de fleste er forhenværende KZ-fanger eller veteraner fra Danmarks frihedskamp.

Vi oplevede nogle rørende møder mellem danske jøder og deres redningsmænd fra oktober 1943. Gillelejefiskeren Alfred mødte 45 år efter en af dem, som han roede ud til friheden på en svensk fiskerkutter. Hans robåd er i dag stillet op udenfor Holocaust-museet i Jerusalem, som vi osse har besøgt på denne rejse. Det er oprettet for at mindes de 6 millioner jødiske ofre for nazismen. 1 ½ million af dem var børn, som har deres egen mindehal.

En af deltagerne i vores bus, en for-

henværende politibetjent, som havde fået livet og helbredet ødelagt i en KZ-lejr, havde en ejendommelig oplevelse uden for museet; en polsk dame ved siden af ham spurgte, hvor han havde været under krigen?

- I Buchenwald.

- Der var jeg osse, svarede hun.

De havde været der på samme tid. I hver sin afdeling. Og mødtes nu 45 år efter.

*

Min kone og jeg måtte ret hurtigt forlade dette Holocaust-museum efter en gennemgang, hvor vi sprang de fleste afdelinger over.

Det var ikke til at holde ud at se flere af de uhyggelige, legemstore fotografier fra KZ-lejre og andre udryddelsessektioner samt myrderierne i Warszawas ghetto; nøgne jødiske kvinder på kanten af en grav, de selv lige havde gravet. Ventende på at blive skudt ned i den af de tapre nazister, som stod med skudklare rifler bag dem. Døde jøder der af deres kammerater (skeletter i KZ-dragter) blev skubbet ind i krematorieovne. Og 1 ½ million var som sagt børn.

Arne Hartmann slutter sin artikel med at udtale ønsket om, at mennesker vokser fra arven efter Kain og Abel.

Det er en viljesag at have det rart med hinanden.

(Marie Wærum, mor til Edith Guillaume, i generations-dialog i Politiken).

Vil genopføre vagttårn i Frøslevlejrens periferi

Der er fra flere sider kræfter i gang for at få genopført et af vagttårnene, som stod i periferien langs hegnet i Frøslevlejren. Det er tanken, at det skal være vagttårn nr. 3 i nærheden af »Prebens sten«, hvorfra det dræbende skud blev affyret hin septemberdag i 1944.

Ideen er kommet fra dansk-amerikaneren Jørgen Pedersen i Californien, som selv er tidligere fange i Frøslevlejren. For nylig besøgte han lejren og rejste herunder spørgsmålet overfor Frøslevlejrens Venner. Jørgen Pedersen vil i givet fald søge at rejse det nødvendige beløb til genopførelsen gennem en indsamling i dansk-amerikanske kredse i USA.

- Sagen har været drøftet i bestyrelsen for den selvvejende institution Frøslevlejren, siger oberst J. Fr. Edeling fra Frøslevlejrens Venner, - og jeg tror, at det ender med at blive til noget.

Oberst Edeling siger, at det vil koste 50-100.000 kroner at genopføre vagttårnet. Man har tegninger og fotos, så det kan genopføres, som det så ud originalt.

- Det kan måske lyde mærkeligt, at man i USA kan rejse penge til et sådant formål i Danmark, siger oberst Edeling til Flensborg Avis, - men den danske modstandsbevægelse har en høj stjerne i dansk-amerikanske kredse. Det var især aktionerne for at redde jøderne i oktober 1943, der har givet genlyd. Det er stadig meget populært.

Ovenlys

Samtidig arbejder man på at få genopført barak 46, som ligger ved siden af Røde Kors-barakken H6 i Frøslevlejren. Det er tanken, at den skal bruges til forskellige udstillingsformål.

Om det nu kan lade sig gøre, vides ikke, for man ønsker at genopføre barakken med ovenlysvinduer. Det giver de bedste lysforhold for udstillinger, men det er ikke i overensstemmelse med lokalplanen for Frøslevlejren, som fastlægger bygningernes udseende.

- Lokalplanen foreskriver, at tagfladerne skal være beklædt med sort tagpap, og at skorstenspiberne skal mures i gule mursten. Det er vi nødt til at holde fast ved for at bevare præget i Frøslevlejren. Der har aldrig været ovenlysvinduer i barakkerne, siger Johs. Møhl, som er fungerende formand for teknisk

udvalg. - Derfor har vi sendt projektet tilbage og bedt om et nyt, som passer med lokalplanen.

Oberst J. Fr. Edeling fra Frøslevlejrens Venner siger, at barakken stammer fra Fårhuslejrens tid og ikke fra Frøslevlejrens tid. Derfor har den også et baraknummer i stedet for et H-nummer.

- Og når der nu ikke er tale om en original Frøslevlejr-barak, så havde vi håbet på, at vi kunne få dispensationen til ovenlysvinduerne af hensyn til barakens anvendelighed.

(Flensborg Avis)

Rødder mod nazier

En græsrodsbevægelse mod nazisme er under dannelse med støtte fra en række politikere, erhvervs- og fagforeningsfolk, gamle modstandsfolk samt kunstnere.

Under navnet Folkebevægelsen mod Nazismen skal græsrodsbevægelsen ifølge initiativtagerne forpurre Danmarks Nationalsocialistiske Arbejderpartis (DNSAP) planer om at stille op til kommunalvalget i 1989.

Desuden ønsker den tværpolitiske forenings stiftere en stramning af retsplejelovens paragraffer om racistske ytringer samt et lovforbud mod de danske nazisters omfattende udbredelse af nazistiske skrifter i Danmark og udlandet.

I dagbladsannoncer med opfordring til læserne om at melde sig ind var blandt de over 20 medunderskrivere forhenværende statsminister Anker Jørgensen (S), biskop Henrik Christiansen, de pensionerede generalmajorer A.N.Rye-Andersen og A.C.B.Vegger samt forfatteren Elsa Gress.

Ifølge to af initiativtagerne, direktør Jens Sejersen og journalist Povl E. Nørager, skal folkebevægelsen have til formål at oplyse især unge om konsekvenserne af de nazistiske ideer.

Som en af bevæggrundene for at stifte folkebevægelsen angiver de et stigende antal tilfælde af psykisk terror fra DNSAPs side mod enkeltpersoner, der ytrer sig offentligt til fordel for herboende flygtninge.

(Jydske Tidende)

Et ægteskab

En hustru til en gammel KZ-fange skriver:

Du ved ikke, hvad du gør, det klarer du aldrig.

Det var den besked, vor fælles læge gav mig, da han hørte, at jeg havde forlovet mig med en fyr, nylig hjemvendt fra tyske fangelejre. Samme læge havde tilmed selv været modstandsmand.

Nu har man vel aldrig hørt om en forelsket 21-årig, der hørte efter gode råd, lige såvel som der ikke er noget, man ikke kan klare i den alder, og da slet ikke i den glade befrielsessommer, hvor alle muligheder stod åbne.

Så det gik, og det er gået i 43 år nu, men guderne skal vide, at det ikke var alting, man var forberedt på.

Det var i øvrigt heller ikke alt, lægerne dengang kunne forudse, eller rette, de vidste meget lidt.

DEN STØRSTE FEJL, mange af dem begik, var at råde til at glemme. Hvad det har kostet af spildt tid, før vi andre pr. instinkt fandt ud af, at det var det modsatte, der skulle til: De skulle have lov at snakke, tale og tale i timevis, oftest om natten, når mareridtet alligevel vækkede dem. Efterhånden lærte man helt automatisk, at lægge en beroligende hånd på armen, når de sad vildt fægtende op i sengen, længe inden man selv var vågen.

Pr. instinkt stillede man et eller andet spørgsmål, der fik talestrømmen i gang, og når man så var heldig, så indfandt søvnen sig igen efter et par timers forløb.

NÆSTE BOMMERT var lægernes klippefaste tro på, at børnene ikke kunne arve vanskelighederne, fordi der jo ikke var tale om en medfødt sygdom. Ak ja. Formentlig er der stadig ikke noget videnskabeligt bevis for sammenhængen. Men enhver, der har interesseret sig for forholdene, erkender, at usædvanligt mange af vore børn har haft vanskeligheder af den ene eller anden art.

Det er naturligvis også vor - mødrenes - skyld. De fleste af os har, fordi der ofte ikke var andre muligheder, i høj grad delt belastningen med vore børn. Under alle omstændigheder har de

måttet tage mange ekstra hensyn til »hvad far har været igennem«.

De fleste har også gjort det gerne, men selvfølgelig skal der kræfter til. Ikke mindst i forholdet til omverdenen. Ikke mindst i de første år, hvor »andre« ikke forstod et suk af, hvorfor tilsyneladende raske mennesker gik hjemme, ofte uden konstant arbejde... hvem kunne klare konstant arbejde med evig urolig nattesøvn og deraf følgende nervetabletter... og hvorfor var de altid urimelige, ville ikke omgås naboer... der var for megen støj... sendte afbud i tide og utide.

Kort sagt, far var anderledes, og det kan være grimt i skolealderen. Samtidig med, at de beundrede ham og holdt grænseløst af ham, så ingen måtte kritisere.

Som nævnt var omverdenen på ingen måde særlig forstående i de første år, kunne vel heller ikke være det. Dagligdagen viste sig hurtigt fuld af problemer. De, »der ikke havde været med«, blev trætte af at høre om dengang, og modstandsfolkene lukkede sig inde i sig selv, trætte og misforståede.

MED BØRNENES PUBERTET kom nye gnidninger, som nok blev klarret bedst de steder, hvor børnene hurtigt kom hjemmefra.

Efterhånden som erstatningslovgivningen blev kendt ud over landet, det tog faktisk lang tid, mere end man husker på i dag, så kom også økonomien i orden. Mange af os er Paul Thygesen megen tak skyldig, men også mange gamle kammerater. For sjældent er vel en lov kommet sådan til at virke via mund til øre metoden som netop erstatningsloven.

SLET IKKE SÅ få havde svært ved at acceptere, at de havde grund til at søge erstatning. Det kneb lidt med at forbinde deltagelse i modstandskampen med penge. Mon ikke det ofte var behovet for at kunne give børnene en uddannelse, der ofte slog hovedet på sømmet? Men det var ikke blot penge. Dermed kom også selvtillid. Fornemmelsen af, at indsatsen var anerkendt voksede.

Naturligvis kom ikke dermed nerverne i orden. Der var slået skår, som aldrig heles, men for mange vendte kræfterne delvis tilbage og forståelsen for, at de stadig har et medansvar for verden.

VI, DER HAR DEM TIL DAGLIG, ved, hvor ofte de føler sig hjælpeløse og

magtesløse over for udviklingen i verden, men vi ved også, hvor stort et arbejde mange af dem gør ved over for den nuværende ungdom, der har andre bekymringer, men alligevel ønsker at høre om baggrunden for verdens nuværende konflikter, at fortælle om, hvad sammenhold og tro på den enkeltes betydning kan udrette.

Der er vel ingen af os, der ikke indimellem synes, at det ser håbløst ud, at verden opfører sig umuligt, og at det var en høj pris, vore mænd, men også vore børn og vi, kom til at betale.

MEN EN DEL AF LØNNEN var også de mange pragtfulde venner, man fik rundt i verden. Een af dem sagde for nylig på en international conference, hvor besværlighederne (også sproglige) hobede sig op:

»Ja, I har ret, der er lang vej frem, men glem aldrig, at selv den længste rejse begynder med det første skridt.«

MIN LÆGE HAVDE RET: Jeg vidste ikke, hvad jeg gjorde, og godt det samme, for i så fald var jeg måske vejet tilbage ved udsigten til de mange timer, hvor man skiftevis måtte trøste og skælde ud, men så havde jeg heller ikke lært, hvad venskab og fælles lidelser har kunnet frembringe af tolerance og tro på »at det kan nytte«... eller måske sna-

rere, at der gives situationer, hvor man ikke spørger, om det kan nytte, men hvor man bare gør det, der skal gøres.

En hustru og mor

Kammeratskabsmøde ved tugthuset i Brandenburg

Ved et af nazitidens berygtede henrettelsessteder, Brandenburg tugthus, holdt tidligere fanger fra DDR et fangestævne i pinsen.

Man samlede ungdommen fra de store industrivirksomheder i Brandenburg og skolebørn fra de forskellige skoler ude ved den T 34 tank, som gennembrød porten til tugthuset og befriede fangerne i 1945.

Her fortalte Walter Mickin, selv tidligere fange, om hvordan befrielsen foregik, og om hvordan man havde organiseret turen ind til Berlin mellem de kæmpende russiske og tyske tropper.

Man viste også filmen »Die Brandenburger«, der viser samværet mellem antifacisterne i det berygtede tugthus. Blandt fangerne var Arthur Mannbar, Max Frenzel, Eric Honecker, Alfred Neumann.

Efter foredraget plantede de unge mennesker rosenbuske til ære for modstandsfolkene.

*(Efter Der Widerstandskämpfer)
VMJ (tidligere fange i Brandenburg nr. 397/44 celle 75)*

De unge fra Brandenburg planter rosenbuske på henrettelsespladsen.

FRA REDAKTIONEN

Historien bag et foto

I vor omtale af 4. maj-aftenen i Minde-lunden i Ryvangen bragte vi et foto på side 68. Den unge fotograf, Bjarne Wilbæk, havde fået en del af forsamlingen med på billedet ved at kravle op i et træ. Den idé har ingen fotograf tidligere haft.

Slottet i Husum

Forsiden bringer et foto af slottet i marskbyen Husum. Vi har jo gennem nogen tid bragt en del stof om egnen, og besøgende ved det nye mindresmærke i Schwesig-lejren må da godt vide, at selve byen også nok er et besøg værd.

I nær fremtid bringer vi en artikel om arbejdet med at hjembringe ofrene.

Runde dage

(15/8-31/8 se blad nr. 3)

Ehgon Nielsen, Adolphsvej 8, 2820 Gentofte (Sachsenhausen 73.901), 75 år 28. august (Er bortrejst på dagen).

H. P. E. Mygh, Strandvej 397, 2930 Klampenborg, 70 år 2. september.

Jørgen Bisted, Hvidovrevej 518, lmf., 2650 Hvidovre, 70 år 3. september.

Harry Overgård, Markholmen 27, 2670 Greve Strand, 70 år 4. september.

Svend H. Kristensen, Dalgas Boulevard 5, 2000 Frederiksberg, 70 år 6. september.

Frands E. Sørensen, Sct. Clementsgade 7, 7900 Nykøbing Mors, 70 år 6. september.

N. T. Winther, Jørgensgaard 48 A, 6400 Sønderborg (Dachau 141.788) 70 år 7. september.

Lars Aage Jensen, P. Freuchensvej 21, 9210 Aalborg SØ, 70 år 7. september.

David Jørgensen, Dr. Margrethesvej 2 B, 8200 Århus, 65 år 8. september.

Edith Furmann, Hohnemarksvej 51, Taulov, 7000 Fredericia, 70 år 10. september.

Ejnar Hansen, Emilievej 3 B, 9900 Frederikshavn, 70 år 10. september.

Nina Nielsen, Langelandsvej 15, 4.th., 2000 Frederiksberg, 75 år 11. september.

Hans Henrik Mønsted, Aaside, 4732 Snese (Dachau 142.616) 80 år 11. september.

Jørgen Christiansen, Liselund 7, 9000 Aalborg, 65 år 13. september.

Heinrich Davidsen, Katrupvej 90, 1., 2300 København S (Horserød) 80 år 15. september.

Kaj Kr. Traun-Larsen, I. H. Mundtsvej 23, 2830 Virum (Neuengamme 54.593) 65 år 16. september.

Herdis Mouritsen, Strandgade 1, 9300 Sæby, 75 år 16. september.

Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte (formand for Theresien-stadtföreningen) 50 år 17. september.

Henry E. Jensen, Anemonevej 14, 6000 Kolding, 75 år 18. september.

Frode Thorshøj, Jydeholmen 33 A, 2720 Vanløse (Neuengamme 68.392) 65 år 18. september.

Helge Schmidt, Nordskrænten 38, 2980 Kokkedal, 70 år 19. september.

K. R. Bartholdy, Ved Amagerport 3, 3.th., 2300 København S (Buchenwald) 70 år 20. september.

Ellen Jørgensen, Skolevangsvej 36, Eling, 9900 Frederikshavn, 65 år 20. september.

Olga Nielsen, Frederikssundsvej 107, 4., 2400 København NV, 75 år 22. september.

Emil Højgård, Forhåbningsholms Alle 22, 2., 1904 Frederiksberg C, 70 år 24. september.

Kirsten Strange, Bernadottegården 89, 9560 Hadsund, 60 år 26. september.

Enebjerg Camping Bøgebjerg Strand 5380 Dalby

(Nord for Kerteminde)
Tlf. (09) 34 10 52

A.P. Møller

I arbejde på de syv have
- under den
syvtakkede stjerne

MÆRSK

Valborg Christiansen, Birkedommervej 64, 2400 København NV, 80 år 27. september.

Anna Gerløv Andersen, Jernbanegade 56, 9560 Hadsund, 75 år 28. september.

Kjeld Jelsdorf, Fløjterupvej 2, 4882 Turby (Buchenwald) 70 år 30. september.

Kitty Johansen, Lindholmsvej 71 A, 9400 Nørresundby, 70 år 1. oktober.

Kurt Flade, Bøgevej 20 B, Havnsø, 4591 Føllenslev (Buchenwald), 70 år 2. oktober.

Oluf Larsen, Lindevej 3 C.2., 4300 Holbæk (Buchenwald) 70 år 2. oktober.

Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, 65 år 2. oktober.

Marie Christine Jensen, Vesterbro 19, 9000 Aalborg, 75 år 2. oktober.

Roland Falkenberg, Ved Kanalen 3, 3.th., 1403 København K, 80 år 3. oktober.

Carl H. Andersen, L.V.Jensens Alle 24, 6705 Esbjerg, 70 år 3. oktober.

Kaj Hugo Andersen, Møllevangs Alle 208, 8210 Århus V, 70 år 3. oktober.

Børge Jensen, Vangeleddet 76, 2830 Virum, 70 år 5. oktober.

Gerda Jensen, Lyngbakken 7, 7500 Holstebro, 60 år 7. oktober.

Viggo Hansen, Holmevej 19, 6760 Ribe (Neuengamme 50.452), 70 år 8. oktober.

Børge Andersen, Prinsensgade 33, 9000 Aalborg, 80 år 9. oktober.

Villy Jensen, Søndervænget 87, Jebjerg, 7870 Roslev, 70 år 11. oktober.

Holger Nielsen, Borgergade 21, 8700 Horsens, 70 år 12. oktober.

Henry Petersen, Adelgade 10, 8660 Skanderborg, 65 år 13. oktober.

Karin Larsen, Sjællandsgade 11, 8900 Randers, 65 år 14. oktober.

Alicia Hansen, Tårnbypark Alle 5, 2770 Kastrup, 70 år 15. oktober.

Gunnar Rindum, Vadbro 4, 2.tv., 2860 Søborg (Buchenwald), 70 år 15. oktober.

Anton Christiansen, Struervej 8, 9220 Aalborg Øst, 70 år 17. oktober.

Sv. Aage Nielsen, Birkedommervej 91, st.tv., 2400 København NV, 75 år 18. oktober.

Niels Christian Andersen, Volmersvej 5, 6330 Padborg (Neuengamme 69.118) 65 år 18. oktober.

P. Milde, Gammeltoftegade 8, st., 1355 København K (Dachau 141.673), 65 år 19. oktober.

Lars Chr. Larsen, Knudensvej 62, 9900 Frederikshavn, 70 år 19. oktober.

Kaj Ambrink, Møntmestervej 20, 3., 2400 København NV (Buchenwald) 70 år 20. oktober.

Ole Riis, Rolfsvej 26, 2., 2000 Frederiksberg, 75 år 22. oktober.

Herman Petersen, Rosenvænget 35, 9300 Sæby, 70 år 22. oktober.

Anker Andersen, Niels Juelsvej 6, Breum, 7870 Roslev (Buchenwald), 80 år 24. oktober.

V. Juel Petersen, Ørnevej 31, 9900 Frederikshavn (Buchenwald) 70 år 24. oktober.

Regner Jensen, Blæsbjergevej 12, 8700 Horsens, 65 år 25. oktober.

Hans Zierau, Mellemfortsallé 6, 2300 København S, 65 år 26. oktober.

Elly Svagin, Lyshøjgårdsvej 51, 2.th., 2500 Valby, 70 år 26. oktober.

Vagn Lindberg, Falkoner Alle 49, 2000 Frederiksberg, 70 år 26. oktober.

E. R. Semlov, Bjørnemarksvej 16, 5700 Svendborg, 70 år 26. oktober.

Poul Davidsen, Nørrebrogade 140, 2200 København N (Neuengamme 50.467) 75 år 26. oktober.

Helge Stjerndrup, Bernadottégården, Himmelev, 4000 Roskilde, 70 år 27. oktober.

Grethe Karstensen, Stadionvej 20, Øsby, 6100 Haderslev, 70 år 28. oktober.

Johannes Rasmussen, Kongelundsvej 314, 2770 Kastrup (Buchenwald), 70 år 31. oktober.

Henry Jarlstedt, Bredegade 56, 8340 Mallings (Stutthof) 70 år 31. oktober.

Forsinket fødselsdagshilsen til

Bent Holmer, Dyrehavevænget 3, 5800 Nyborg, 65 år 12. juli.

65 år

Niels Chr. Andersen, Padborg, også kaldet N.C., fylder 65 år den 18. oktober.

Han er født i Jels, og i 1943 blev han kontorist i et korn- og foderstoffirma i Rødekro, og her blev han kontaktet af pastor Riishøjgård, Rise, og derefter indtrullet i en modstandsgruppe i Rødekro, med jernbanesabotage som speciale. Her fik han separat instruktion for de forskellige sprængstofmaterialers sammensætning m.v. Han modtog, bearbejdede og fordelte ladninger til gruppen, og deltog i flere sprængninger af den øst- og sønderjyske længdebane. Blev arresteret som 21-årig den 18. oktober 1944 samtidig med de fleste tilsluttede i det gamle region III.

Samme dag blev han overført til arresten på Tvedvej i Kolding, via Staldgården. Forhør m.v. foregik på Staldgården. Han var i 1944 med på én af de såkaldte »Himmelfartskommandoer« fra Oksbøllejren til grænsen ved Tønder.

17. november 1944 blev han overført til Frøslevlejren, hvorfra deportation skete den 12. januar 1945 til Neuengamme, hvor han indregistreredes som fange nr. 69.118. 6 dage senere overførtes han til udekommandoen Dessauer Ufer i Hamborg. I slutningen af marts blev han overflyttet til lejren Bullenhuser Damm, ligeledes i Hamborg.

Omkring 16.-18. april 1945 kom han tilbage til hovedlejren Neuengamme, og 21.-22. april hjemførtes han, med ophold i Møgelkjær-lejren ved Horsens, hvorfra han 5 dage senere overførtes til Sverige. En kort tid var han i Bakråkra ved Helsingborg for at opnå hjemrejse den 10. maj 1945.

*

I 1958 blev han ansat ved Bov kommune, hvor han i 1962 overtog lederhvervet i den kommunale administration som kontorchef, senere kommunaldirektør, indtil han - efter eget ønske på grund af helbredet - blev fritaget for tjeneste og overgik til pension fra 4. maj 1987.

Han har et 25-årigt medlemskab af Padborg-Kruså Rotaryklub (præsident i 1977/78). Af hæderstegn har han fået: Dronningens Fortjenstmedalje i sølv, 25 års tjeneste i civilforsvaret, Paul Harris Fellow i Rotary.

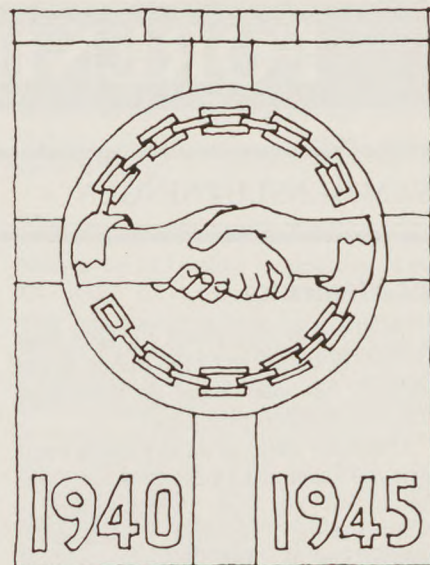
Siden 1983 har han været medlem af bestyrelsen for Kammeraternes Hjælpefond.

F-k.

På vej til Husum, men bussen fik motorstop. Kommer der en mekaniker eller en anden bus? Ingen ved noget, og der var hverken en kro eller andre huse i nærheden.

(Foto: Hans Chr. Rasmussen)

Så knytter vi vort broderbånd
i venskab og i gammen.
Nu smeder vi det sammen
om hele Danmarks land.

Vi gav hinanden det løfte,
at mødes og ære dem,
der døde for det, vi ville
og ikke kom med os hjem.

Med forhindringer

Kammeraternes Hjælpefonds årsmøde havde reserveret lørdagen den 28. maj til besøg i Husum/Schwesing-lejren og bagefter i Ladelund, men planen blev forstyrret. Først ventede man i Frøslevlejren ret længe på chaufføren, der havde sovet over sig.

Da bussen, der var hyret gennem et anerkendt trafikselskab i Sønderborg, kom et stykke ud ad landevejen, tvang en lækage i olieslangen chaufføren til at standse. Det blev en ventetid på landevejen på et par timer. Da der endelig kom en bilreparatør fra Kliplev, var den tid gået, der var afsat til besøget i Husum, og man vendte derfor tilbage til Frøslevlejren, hvor afslutningen skete. De forskellige skulle jo nå togene og færgerne.

Hans Chr. Rasmussen og Poul Riis ved mindestenen på stedet, hvor lejren i Ladelund engang har ligget. Bagefter var de på kirkegården i Ladelund for at se den smukt nyrenoverede gravplads med de fem massegrave.

FORENINGERNE

SAMMENSLUTNINGEN

Et Memento!

Er vi ved at have glemt alle vore slagord fra besættelsen? Man kunne få det indtryk, når man følger de forskellige fangeforeningers problemer.

Glemmer man, at da det gjaldt kampen mod den tyske besættelse af Danmark, var alle lige: Arbejdsmænd - håndværkere - lærlinge - landmænd. Måske var det nok lærlinge og unge studerende, der først lagde skuldre til modstanden. Derfor virker det så forkert, at man fortsat lægger %-beregning efter, hvad man dengang var, til grund for vor rente.

Selv om det rammer nogle, er det dog nok ikke i dag det største problem.

Værre er, at man også er begyndt at dele ud efter, hvad man deltog i under besættelsen, om man tilhørte den ene eller den anden gren, om man eventuelt ikke var aktiv i bestemte grupper eller samfundslag. Mon ikke vore foreninger skal være varsomme med vurderingerne af hinanden, ligesom måske ikke alle de anvendte navne i dag er ganske dækende.

Glem ikke, at vi er en uddøende race, der om få år kun kan ses på TV-film eller video. Derfor er det væsentligt, at vi står sammen i erindringen om, at det, vi gjorde dengang, var for Danmark, ikke for at skaffe den enkelte hæder eller udmærkelse.

Vore børn og børnebørn og deres jævnaldrende må og skal have det rette indtryk af vor kamp og vore lidelser, enten det foregik i KZ-lejre, fængsler

eller på hjemmefronten, illegal eller ikke.

Lad os derfor stå sammen, tolerante og forstående. VMJ

Fra mødet den 9. juni 1988

Poul Nielsen oplæste protokollen fra sidste møde. Den godkendtes.

Formanden nævnte i sin beretning, at der bl.a. var brev fra den tidligere formand Oskar Verner, der nedlagde alle sine foreningsposter, dog fortsætter han efter aftale med Sammenslutningen som formand for rekreationsfonden.

Frøslevlejren var til debat, fordi der er opstået problemer omkring rekonstrueringen. Det vedtoges at sende et brev til kontaktudvalget, og at samtlige fangeforeninger gør ligesådan.

Annoncepriser 1988

1/1 side kr. 2.300,-

1/2 side kr. 1.235,-

1/4 side kr. 660,-

1/8 side kr. 365,-

1/16 side kr. 180,-

Til disse priser skal lægges 22% moms.

Med venlig hilsen
Poul Nielsen
Bavnebjergspark 6
3520 Farum

Eigil H. Larsens Eftf.

v.P. Juul (k-z. 67.975)

St. Strandstræde 11
(v. Kongens Nytorv)

Flagfabrik

1255 København K
Telefon (01) 11 07 87

Formanden beklagede, at det er svært at få lovudvalget til at arbejde. Efter forsamlingens mening bør man koncentrere sig om enkelte punkter i håb om at få disse igennem.

Desuden oplyste han, at der efter mødet ville blive lejlighed til at hilse på den nye forstander på Bernadottegården i Roskilde og formanden for samme.

Udvalgene havde ikke særlige problemer, dog er der stadig mange sager til rekreationsfonden.

Der blev redegjort for de forskellige aktiviteter, og næste møde aftaltes til 21.9.1988.

*

Fra modstandsorganisationen »5' kolonne« forelå anmodning om optagelse i Sammenslutningen. I henhold til love skal der imidlertid være tale om tidligere fanger. Dette er ikke udelukkende tilfældet, men til gengæld har de fleste af medlemmerne via andre fangeorganisationer tilknytning til Sammenslutningen. På det grundlag afvistes anmodningen.

Mødet med forstander C. Haxthausen og Jakob Jensen forløb i en behagelig atmosfære. Man lyttede opmærksomt til forstanderens synspunkter på de planlagte kommunale besparelser. Indtrykket er, at den kommunale forvaltning ikke er klar over KZ-fangers specielle problemer.

Det vedtoges, at Sammenslutningen retter henvendelse til borgmesteren i Roskilde.

Med ønsket om en god sommer, sluttedes bestyrelsesmødet med et på gensyn i september.

VMJ

Vedrørende studierejsen til EF i oktober

Vi har endnu enkelte ledige pladser i vores busser.

Specielt mangler vi både en enlig mand og en enlig kvinde, der intet har imod at dele dobbeltværelse med en person af samme køn, hvilket betyder,

at man hver især sparer at betale for enkeltværelse (700 kr.).

Skulle der være kammerater fra andre fangeforeninger, der kunne tænke sig at deltage i rejsen, bedes de, ligesom andre interesserede, sætte sig i forbindelse med vores sekretær: Georg Andersen, Kongshaven 42 A, 2500 Valby, tlf. 01-17 47 88.

Bestyrelsen

Buchenwald-besøg på Nors Hovedgård

Buchenwaldklubben Nordjylland gennemførte for første gang i dagene 25. til 27. maj en medlemsudflugt til Thy med ophold på den snart sagnomspundne Nors Hovedgård.

Programmet omfattede en rundtur til landsdelens historiske seværdigheder, et meget engagerende foredrag ved Villy Mørk Jensen med lysbilleder fortrinsvis baseret på de tidligere politifolks ophold i tyske KZ-lejre, og ikke at forglemme et kammeratligt samvær i de meget hyggelige lokaler.

Der var ved afrejsen mange lovord til Anna og Alex, der på så enestående vis gennem alle årene har præget stedet, og alle fremmødte gav udtryk for ønsket om et snarligt gensyn. Blot synd for de medlemmer, som ikke havde tilmeldt sig arrangementet.

CHJ

Stiftelsesfest

Så holder Buchenwaldklubben atter fødselsdag, og det er i år 43 år siden, den så dagens lys.

Derfor kalder vi igen til festlig sammenkomst med god mad og drikke, musik og dans, og kammeratligt samvær, mandag den 19. september 1988 kl. 18 i kantinen på politistationen på Bellehøj.

Vi mødes i parolesalen, hvor vi får serveret en velkomstdrink, og kl. 18.30 går vi i kantinen, hvor vi får serveret festmiddag bestående af: Rejecocktail, glaseret landskinke med garniture og champignonsovs, is med frugter og flødeskum. Til middagen serveres diverse vine ad libitum.

Efter middagen serveres kaffe og småkager.

Efter middagen dans til Poul Ebbes orgelspil og sang.

For dette fine arrangement er kuvertprisen sat så lav som 190 kr.

Du må ikke snyde dig/jer for denne aften, der som sædvanlig ved vore ar-

rangementer vil blive hyggelig og morsom.

Reserver allerede nu dagen og glæd dig til en aften i kammeratligt lag. Tag »din bedre halvdel« under armen og mød op. Kom også, selv om du er ensom i hverdagen. Vi lover dig, at du ikke kommer til at kede dig.

Tilmelding er nødvendig, og den sker ved, at du på girokonto 6 17 60 03 til Buchenwaldklubben v/Ernst Steen, Vendersgade 6-4.th., 1363 København K. indsender beløbet for deltagelsen - senest den 12. september 1988.

Vel mødt den 19. september 1988.

Dagen indledes med sædvanlig kranseindlægning på Bispebjerg Kirkegård, kl. 9.30, og derefter ved Mindevæggen på Politigården.

Bestyrelsen

DACHAU

H-T-Bussen og plantning af egetræer i Dachau og på Skamling

Efter min omtale side 86 af Dachau Klubbens tur 2.-5.maj i år er jeg blevet gjort opmærksom på, at jeg har begået en »oversættelsesfejl«. Den nævnte istandgjorte HT-bus har nok fået sin

---

ERHVERVSHÆMMEDE

Det Sociale Seminar i Odense den 28. juni

Ved seminarets begyndelse bad Ove Laursen om ordet og meddelte, at foretningsudvalget har konstitueret Bernth Johannesson og Johan Kanding som henholdsvis formand for næstformand, idet såvel Oskar Verner som Alfred Bertelsen har ønsket at fratæde, grundet sygdom.

plads ved FDF/FPF højskolen i Silkeborg, men den er købt og betalt af den nystiftede forening: Støtteforeningen Modstandsfolkernes Venner ved John Nielsen, Margrethevej 28, Ejby, 4070 Kirke Hyllinge.

*

Da Dachau Klubben i 1985 arrangerede turen til Dachau i anledning af 40 års dagen for lejrens befrielse, havde vore gæve kammerater fra Fredericia: Albert Rousing og Niels Gravengård, medbragt 3 små egetræer fra Danmark. Dem ønskede de rent symbolsk at plante som en særlig hilsen fra tidligere danske fanger og fik anvist en plads i en tilstødende park, hvor to nonner fra Karmeliterklosteret skaffede de nødvendige graveredskaber. Begivenheden er omtalt i PG side 155/1985.

De samme to kammerater ønskede i forbindelse med højtideligheden ved Skamlingsbanken i år at gentage denne symbolske handling og henvendte sig til mig for at få udvirket en tilladelse til at foretage denne plantning.

Lederen af højtideligheden, S. Hofmann, fremskaffede hurtigt tilladelsen, og da Albert og Niels gerne ville have mig med til denne lille helt specielle højtidelighed, begav vi os sammen til den anviste plads i udkanten af området. Terrænet var stærkt skrånende, græsset meget vådt og glat, så da jeg efter udplantningen ville begynde »nedstigningen«, forsvandt benene pludselig under mig, og jeg foretog en blanding af en kolbøtte og saltomortale, heldigvis uden at komme noget til.

Vi kunne tilligemed de øvrige deltagere i samværet i Staldgården, hvor Kaj Ibsen og Georg Born viste frem, og Marie Ibsen drog omsorg for, at vi ikke kom til at køre sultne hjem.

Poul Nielsen

Jakob Jensen blev enstemmigt valgt som dirigent.

Dirigenten takkede for valget, og efter at have styret nogle ordvekslinger Richard Andersen og Ove Laursen imellem vedrørende konstitueringen af formand og næstformand blev man enige om, at valget var lovmæssigt korrekt.

Herefter fik den afgående formand Oskar Verner ordet til beretningen. Han takkede for den tillid, man i hans

formandstid har vist ham i alle årene, og han tilsagde den nye formand og næstformand al den støtte, han kan give dem. Han advarede samtidig mod de mange skrivelser, man modtager fra ministeriet, og som han ikke har besvaret.

Formandens beretning blev hilst med mange rosende ord og tak til ham fra alle sider. Jitse fra Fredericia overrakte Oskar en meget smuk tintallerken med inskriptionen »Hilsen og tak for din mangeårige indsats for gamle fangekammerater og krigssejlere. Odense den 28. juni 1988«.

Oskar takkede meget bevæget.

Alfred Bertelsen får en tilsvarende tallerken overrakt i Århus.

Viggo Hansen efterlyste svaret på tidligere stillet spørgsmål vedrørende svar fra socialministeren om eventuel forhøjelse af hædersgaven. Der er intet svar, grundet udskrivning af sidste folketingsvalg. Jakob Jensen, som sidder i lovudvalget, oplyste, at man havde et godt samarbejde med den afgåede minister, men nu efter valget må man vejle, hvordan sagen skal gribes an.

Under pkt. 3 havde man mange frugtbringende meningsudvekslinger om ansøgninger, betaling af tandlægeregninger og brilleskader, om enkepensioner, samt beregningsgrundlaget m.h.t. kr. 8.000 kontra kr. 6.000.

Johan Kanding spurgte, om den omtalte arv fra Århus var afsluttet. Det er den ikke, idet den endnu beror i skifteretten.

Dirigenten kunne afslutte seminaret og takke for god ro og orden.

Ny formand konstitueret

På socialt seminar i Odense den 28. juni 1988:

Da formanden Oskar Verner og næstformanden Alfred Bertelsen grundet svigtende helbred ønsker at fratæde deres hverv i Landsforeningen, er det forretningsudvalgets pligt at konstituere nye folk på disse poster, som så skal fungere indtil næste landsmøde i august 1989, hvor de kan vælges af generalforsamlingen.

I forretningsudvalgets møde d.d. deltog Oskar Verner, Rich. Tue Andersen, Ove Laursen og Martin Nivarro.

Der blev foreslået Bernth Johannesen som formand og Johan Kanding som næstformand. Begge blev enstemmigt valgt. Dette resultat meddeltes seminaret.

Sjællandsafdelingens Grundlovsfest

Der er efterhånden tradition for, at Erhvervshæmmedes Sjællandsafdeling holder Grundlovsfest på Bernadottegården i Roskilde.

I år var der rekordstor deltagelse med 118 medlemmer.

Man samlede kl. 16 til fælles kaffebord med beboerne, derefter var der tid til besøg rundt i huset.

Nogle benyttede det gode vejr til en lille spadseretur, og andre fandt vej til Det skæve Hjørne, hvor baren var åben, og Ivan Sørensen leverede hyggemusik.

*

Kl. 18 serveredes lækker middag, og gruppen »Gammel Dansk« fra Korsør underholdt med viser og musik, som høstede stort bifald.

Efter middagen spillede »Gammel Dansk« op til dans, og der blev danset flittigt, indtil festen sluttede ved midnatstid.

Både Bernadottegården, »Gammel Dansk« og Ivan Sørensen fortjener en varm tak for deres bidrag til en vellykket grundlovsfest.

Festudvalget

AALBORG:

Ud i det blå

Så nærmer tiden sig, hvor vi skal på skovtur, hvor den går hen, har festudvalget besluttet at holde for sig selv, idet overraskelsen skal være en del af spændingen og glæden ved turen. Vi løfter dog lidt af sløret.

Der er afgang med bus her fra centret **torsdag den 18. august kl. 13**, og vi kører syd på til en lille hyggelig kro, hvor der serveres en kop kaffe, og man ser sig lidt omkring. Næste stop er Bernadottegården i Hadsund, hvor der ses på lokaliteterne, og måske nogen har lyst til at hilse på de af vore medlemmer, som opholder sig der.

Så går turen ad snirklede veje ud i bakkerne, hvor en anden lille kro dukker op. Her serveres middag, og der er lejlighed til en lille svingom bagefter, for at få det hele rystet på plads, inden turen går hjem kl. ?.

For alt dette skal du slippe kr. 100,-. Tilmelding kan ske til kassereren, tlf. 08-137515 eller Aase 08-111876. Sidste frist er 10. august, fra denne dato er tilmeldingen bindende.

Mød talrigt op med godt humør.

Børge

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Skal Hjemmeværnet overtage juleaften i Mindelunden?

Det begyndte med, at jeg fik en invitation fra Hjemmeværnsregion III til at besøge Frøslevlejren den 15. juni (Valdemarsdag), idet HJV indviede en udstilling i barak 2 i lejren, hvor de viste HJV Magasinet.

Indbydelsen var underskrevet af den kommitterede fra Hjemmeværnet, Ole Bernt Henriksen.

Jeg havde en personlig samtale med O. B. Henriksen, som jeg gengav for de mange fremmødte. (Der var TV-Syd.)

J. Frederik Edeling introducerede mig ved at sige: - Nu giver jeg ordet til Kresten Carstensens efterfølger, Landsforeningen for Gestapofangerne, Axel Lauritzen.

Jeg vil gerne sige tak for indbydelsen her i dag, og vil gerne her berette om en samtale, jeg i dag har haft med den kommitterede for Hjemmeværnet, Ole

Bernt Henriksen. Samtalen drejede sig om, hvorvidt Hjemmeværnet ville overtage Mindelunden juleaften efter os, når vi engang ikke er her mere.

Jeg sagde til O.B.H., at det altid har været Landsforeningens ønske, at HJV overtog arven efter os.

Jeg har ledet højtideligheden i Mindelunden i 15 år, og vi har hvert år juleaften Hjemmeværnets Region II samt lottekorpsset til at arrangere fakkelvagt, hvor de tænder lys på alle gravene, samt Mindemuren og Rotunden, under ledelse de seneste år af major Erling Hansen.

Jeg omtalte min samtale med Ole Bernt Henriksen, idet jeg spurgte ham, om det var muligt, at Landsforeningen kunne få et møde med ham, og på dette møde drøfte sagen og eventuelt planlægge fremtiden for dette.

Svaret var positivt, idet vi blot kunne ringe til hans sekretær og finde en egnet dag.

Jeg sluttede med at ønske Hjemmeværnet til lykke med Magasinet i Frø-slevlejren.

Axel Lauritzen

*

SJÆLLANDSAFDELINGEN:

Årets udflugt

Sjællandsafdelingens årlige udflugt fandt i år sted den 25. maj.

I særdeles godt vejr mødte 45 deltagere i Ingerslevgade ved Hovedbanegården kl. 8. I en ny langtursbus (hvor passagererne sidder på 1. sal, og chaufføren sidder i stuen) kørte vi gennem det skønne sommerklædte Sjælland, over Farøbroerne til Rødby, hvor DSB gav os en gratis rejse med færgen til Tyskland og retur.

Så gik turen til Nysted, hvor vi i »The Cottage« fik serveret det store kolde bord. Under frokosten havde vi dæmpet levende musik, som ved frokostens afslutning gik over til at spille dansemusik, således at de, der havde lyst, og det var jo de fleste, kunne få sig en svingom,

inden vi måtte slutte for at være i København kl. 19.30.

Det var en god udflugt, der vil huskes længe.

Find

29. august i Århus

Det er nu 45 år, siden vi oplevede den 29. august med alt, hvad der fulgte deraf. Denne mærkedag i landets og besættelsestidens historie har vi besluttet at markere, og sammen med kollegierne på 4. Maj Kollegiet har vi forbedret følgende arrangement:

Kl. 17.45: Samling ved stenen i Mindelunden på Skæring Hede.

Kl. 18: Højbjerg bl. kor synger »Alle træer står så stille«. Lektor Erik Johannesen, der kendte de henrettede, taler.

Kl. 19: Samling på Vestre Kirkegård og kransenedlægning der og ved 4. Maj Kollegiet. Derefter er vi kollegianernes gæster.

Kl. 20: En kollegianer byder velkommen, og Højbjerg bl. kor synger i festsalen. Redaktør af »Pigtråd/Gestapofangen« Johs. Fosmark taler om de politiske forhold i 1943, som kulminerede den 29. august med et nej til samarbejde med besættelsesmagten.

Derefter kammeratligt samvær med koldt tag-selv-bord. Foreningen giver drikkevarer. Pris pr. kuvert incl. kaffe 40 kr.

Af hensyn til indkøb m.v. er tilmelding nødvendig og gives til Kr. Sørensen, tlf. 06-27 24 81 eller Per Madsen, tlf. 06-17 57 62 **senest den 10. august.**

Per Madsen

HANNOVER-STÖCKEN

Årsmøde

Vi mødtes ved Mindesmærket på Klosterkirkegården i Horsens, hvor vi nedlagde en krans og mindedes vore faldne kammerater.

Derefter samledes vi til årsmøde.

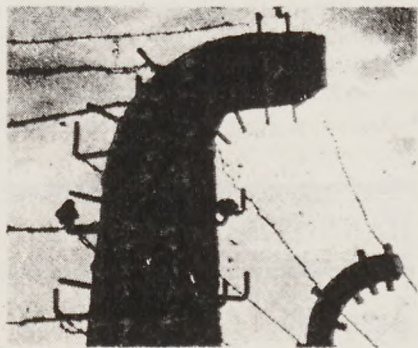
Formanden bød velkommen til de mange fremmødte - over 50% - og aflagde beretning over året, der var gået. Efter årsmødet samledes vi til spisning og kammeratligt samvær på Kronborg. Det blev en god og dejlig dag for alle fremmødte, og der fremsattes ønske om at ses igen til næste år, hvor årsmødet afholdes den 29. april.

Gutenberghus

NEUENGAMME

Pilgrimsfærden til lejrene ved Meppen, Esterwegen og Neuengamme 2. sept. til og med 5. sept. 1988

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme foretager den årlige pilgrimsfærd til de tidligere koncentrationslejre Dalum og Versen ved Meppen, Esterwegen og Neuengamme i dagene 2. til og med 5. september.

Program:

Fredag den 2. september kl. 6.30 afgang fra Ingerslevsgade bag Hovedbanegården. Herfra køres til Gedser med overfart til Travemünde (ca. 3 timers sejltid). Fra Travemünde køres direkte til Meppen med ankomst ca. kl. 20.

Lørdag den 3. september. Hviledag til fri afbenyttelse. Om aftenen fællesspisning og kammeratligt samvær.

Søndag den 4. september kl. 10.00 afgang fra Meppen. Der køres til kz-kirkegården ved den tidligere kz-lejr Dalum. Her afholdes højtidelighed med nedlæggelse af krans og blomster.

Ved den danske mindesten og ved gravpladen holdes højtidelighed med nedlæggelse af blomster og krans.

Efter højtideligheden i Versen fortsættes til Dörpen, hvor der gøres ophold med spising. Fra Dörpen fortsættes til kz-kirkegården ved Esterwegen. Her holdes højtideligheder med nedlæggelse af krans og blomster ved mindestenen for Carl von Ossietzky (1889-1938) og ved det store centrale monument.

Fra Esterwegen fortsættes til Pappenburg, hvor det nyoprettede Moorsoldaten-Museum beses under kyndig vejledning.

Mandag den 5. september kl. 8.00

afgang fra Meppen til Neuengamme med ankomst kl. 12.00. Her afholdes mindehøjtidelighed med taler og nedlæggelse af blomster og krans ved Danmarks-Stenen, monumentet og krematoriepladsen. Derefter rundgang i Dokumentenhaus. Museet et specielt åbnet til ære for os!

Efter besøget i Neuengamme arrangeres fællesspisning i nærheden af lejren. Under højtidelighederne i Neuengamme vil repræsentanter for Jyllands-Korpset være til stede.

Hjemrejse via Puttgarden-Rødby.

Tilmelding bedes rettet til: Birgit (Sø-

ster) Lærche, Immerkær 25, 2650 Hvidovre, tlf. 01-75 58 03 efter kl. 18. Eller Villy Mørk Jensen, Sjørringvigvej 6, 7700 Thisted, tlf. 07-97 12 71.

Priserne for turen kommer til at ligge omtrent som sidste år. Gyldigt rejsepas er nødvendigt. Fanen kommer til stede!

Landsforeningen af kz-fanger fra Neuengamme opfordrer vore medlemmer med pårørende og venner af foreningen til at slutte op om denne pilgrimsfærd.

Vel mødt i dagene 2. til 5. september 1988!

Rejseudvalget/Bestyrelsen

RAVENSBRÜCK

Påtænkt mindeværelse i Ravensbrück mangler 10.000 kr.

Ligesom 22 andre nationer har Danmark fået tilbud om at indrette et mindeværelse i det museum, som de østtyske myndigheder har oprettet i den tidligere kz-lejr Ravensbrück, skriver Information.

Når Danmark ikke er blandt de nationer, som har taget imod tilbuddet, skyldes det ikke manglende vilje eller planlægning. Men at man mangler 10.000 kr.

Frihedsmuseet, som har fået adskillige ting fra tidligere Ravensbrück-fanger, har tegnet og planlagt en smuk udstilling og har desuden rejst 20.000 kr. fra private fonde til formålet. Men det

vil koste 30.000 kr. at få planerne om et mindeværelse realiseret, siger journalist Ragna Hamilton, der selv har været fange i lejren, til Information.

De 30.000 kr., som det vil koste at indrette det danske mindeværelse, er en engangsudgift, idet administrationen i Ravensbrück vil afholde alle fremtidige udgifter til vedligeholdelse, opsyn med videre.

I Ravensbrück-lejren, der rummede politiske fanger fra 23 lande, omkom 92.000 kvinder og børn.

Den lå nord for Berlin. Her har der været godt 30 kvindelige fanger fra Danmark, også enkelte mandlige.

Fangerne blev af nazisterne brugt til sterilisationsforsøg.

Den tidligere koncentrationslejr har hvert år op mod 170.000 besøgende.

SACHSENHAUSEN

Internationalt møde i Oslo

Ved Den Internationale Sachsenhausen Komité's (ISK) præsidiemøde den 16.-19. maj 1988 på »Lysebu« i Oslo bestod den danske delegation af præsidiemedlem Peder Søgård og som gæster: Arnold Mathiassens enke, Elly, Ravensbrückfangen Astrid Blumensaadt, Gerda Søgård og Lisbeth Søgård. Danskerne nød godt af et stort stipendium, bevilget af »Fondet for Dansk-Norsk Samarbejde«.

Af de 19 nationale forbund var 12 repræsenteret. Der var hilsener fra de andre, der var forhindret på grund af

sygdom og nok også af økonomiske grunde.

Foruden den festlige åbning på Oslos gamle Universitet gav folkeoptøget den 17. maj ved kongeslottet os en enestående oplevelse. 79 osloskolers elever med lige så mange skoleorkestre og skove af blå-rød-hvide faner gik i brogede uniformer og skønne folkedragter i procession forbi og hilste på kongefamilien. Sceneriet var folkeligt og begejstringen ægte.

Den 18. maj nedlagde vi en krans ved mindesmærket på Akerhus's fæstning,

18. maj på henrettelsespladsen på Akershus fæstning og slot. Formanden for ISK, Charles Desirat lægger kransen fra ISK.

hvor henrettelsen af de norske patrioter fandt sted. Derefter besøgte modstandsmuseet på Akerhus, et fortrinligt, pædagogisk set særdeles velindrettet museum.

Her forærede Astrid Blumensaadt museet skitser, som hun med held smuglede ud af Ravensbrück. Skitserne havde hun tegnet i lejren, og hun har i de senere år fremstillet raderinger efter dem. De er autentiske og af stor historisk værdi. Skitserne og raderingerne blev modtaget med glæde og interesse af museumsfolkene.

Efter grundige drøftelser og diskussioner blev forskellige henvendelser vedtaget og følgende kommuniké udfærdiget:

»Præsidiets for ISK, repræsentanter for 19 nationale forbund af tidligere fanger fra KZ-Sachsenhausen/Oranienburg afholdt 16.-19. maj 1988 et møde.

Præsidiets gennemførtes efter indbydelse af det norske forbund: »Foreningen Av Politiske Fanger 1940-1945«.

Ved en festlig åbning på det gamle universitet hilste udenrigsminister Thorvald Stoltenberg, universitetsrektor, prof.dr.theol. Inge Lønning, Oslos borgmester, Albert Nordengen, formanden for det norske forbund, Olav Gulbrandsen og ISK's præsident Charles Desirat de fra alle dele af Europa tilrejsede gæster.

Konferencen tog stilling til farene ved den verdensomspændende kernevåbenoprustning og vurderede videreudviklingen af samtalerne mellem regeringerne i USA og USSR som positive.

Præsidiets udtrykte sin tilfredshed med, at man havde opnået en aftale om afvikling af mellemdistanceraketterne

Den 18. maj på Lysebu. I dagligstuen sidder (fra v.) Gerda Søgård, Thoralf Virik og Peder Søgård. Thoralf var læge på »Ambulanz« i Sachsenhausen.

ISK-konference på højt plan

De norske fangekammeraters blad »Grini-Posten« bringer en udførlig omtale af konferencen i Oslo. Vi klipper herfra følgende:

Mandag 16. mai
ble konferansen åpnet i Universitetets gamle Festsal hvor gjestene, ambassadører og innbudte fra andre veteranorganisasjoner var møtt frem. Et gledelig

og håbede på snarlige videregående aftaler.

I overensstemmelse med disse synspunkter sendte mødet en uttalelse til FN's 3. samling af underudvalget vedrørende afrustning.

Mødet godkente en skrivelse til forbundskansler Helmut Kohl om den nazistiske virksomhet i Bundesrepublik Deutschland.

Med bekymring peger mødet på fascistiske og racistiske grupper og partiers aktiviteter i talrige lande og henleder oppmerksomheten på 50-årsdagen for den store jødepogrom i Nazityskland i 1938. Det anbefaler at foranledige en forsterket opplysning om de pågående nazistiske grusomheter inden den 9. nov. 1988.

I en hjertelig hilsmingskrivelse til de norske kammerater takker de utenlandske delegerede for gjæstfrihet og erindringer om solidariteten, der blev vist i KZ-lejren.«

På den danske delegations vegne.

Peder Søgård

antall av våre egne medlemmer var også tilstede.

Etter at Stig Vanberg hadde lest det kjente diktet »Die Moorsoldaten« (og ellers under møtet introduserte de enkelte talere), ønsket Olav Gulbrandsen de fremmødte velkommen til åpningsmøtet. I sin tale takket han regjeringen og Universitetet for den bistand de hadde gitt. Han orienterte ellers om ISK-

komiteens historie og arbeid, og ga et innblikk i systemet med konsentrasjonsleirene i Tyskland med særlig vekt på forholdene i Sachsenhausen.

Utenriksminister Thorvald Stoltenberg uttalte bl.a.:

»I begrepet Sachsenhausen finner vi bortimot alt som kan forbindes med menneskelig ondskap. Vi finner begreper som frihetsberøvelse, tortur, sult, sykdom, kort sagt alle aspekter av menneskelig fornedrelse. Men vi finner også noe mer. Vi finner begreper som nasjonal og internasjonal solidaritet. Vi finner utholdenhet, kameratskap, menneskelig varme. Og vi finner en ubendig vilje til - under de vanskeligst tenkelige forhold - å kjempe for å gjenvinne menneskets tapte frihet og bevare anstendighet og menneskeverd.«

Etter å ha omtalt det tette kameratskap mellom så mange nasjoner i Sachsenhausen, sa Stoltenberg videre:

»Denne enorme bredden i internasjonal solidaritet ga fangene i Sachsenhausen styrke til å motstå hverdagens fortreddeligheter.«

Og videre:

»Det vil kanskje ha interesse for våre gjester fra Den internasjonale Sachsenhausenkomité å vite at spiren til et slikt fellesprogram nettopp ble til i fengslene og i konsentrasjonsleirene i Norge og i Tyskland. I Tyskland ble drøftelsene først og fremst ført i konsentrasjonsleiren Sachsenhausen.

Vår første statsminister etter den 2. verdenskrig, Einar Gerhardsen, ble i mai 1942 registrert som fange nr. 42.751 i Sachsenhausen. Her møtte han bl.a. den mann som senere ble arbeidsminister i vår første regjering etter krigen, nemlig Johan Strand Johansen, som noen måneder tidligere var blitt innregistrert som fange nr. 40.303.

Einar Gerhardsen kom til Sachsenhausen i samme transport som en annen senere regjeringskollega, nemlig vår kjente kirke- og undervisningsminister Lars Moen. Senere kom der flere til. Jeg nevner vår senere utenriksminister gjennom hele 17 år, Halvard Lange, vår forsvarsminister Nils Langhelle og vår senere finansminister, deretter statsminister Trygve Bratteli.«

Thorvald Stoltenberg sa ellers bl.a.:

»I tillegg til de regjeringsmedlemmer som er nevnt, har vår nasjonalforsamling hatt 2 senere presidenter som var tidligere Sachsenhausenfanger. Dessuten var en rekke medlemmer av vår

nasjonalforsamling også i sin tid fanger i Sachsenhausen. De gjorde alle en stor innsats når det gjaldt å gjennomføre det politiske Fellesprogram, som ble grunnlaget for vårt lands økonomiske, sosiale og kulturelle gjenreisning i årene etter 1945.«

Ordfører Albert Nordengen

kom i sin tale inn på at Oslo som landets hovedstad kom i sentrum for mange av de politiske begivenheter i okkupasjonsårene. Det var i Oslo okkupasjonsmakten etablerte seg med sin administrasjon. Men det var også her mange initiativ til kampen mot okkupasjonsmakten ble tatt.

Ordføreren sa videre:

»Det tok ikke lang tid før motstanden mot okkupasjonsmakten begynte å manifestere seg i form av arrestasjoner, og - etter en stund - i henrettelser og i deportasjoner.

Svært mange av disse fangene kom fra Oslo og Oslos omegn. Det var med stor sorg vi i 1945, i maidagene, måtte konstatere at mange av disse aldri ville komme tilbake.

Men det var også med stor glede og takknemlighet vi kunne ønske mange av våre hjemkomne Tysklandsfanger velkommen hit i denne uforglemmelige våren for 44 år siden.«

»I den gjenreisningsperiode som så fulgte, tok mange tidligere Sachsenhausenfanger aktiv del. Også i byens politiske liv gjorde de seg sterkt gjeldende. Og det er med glede og takknemlighet vi i dag husker mange av disse aktive politiske medarbeidere, som på tross av de store påkjenninger de hadde vært igjennom, kunne være med og yte en politisk aktiv innsats for vår bys og vårt lokalsamfunns videre utbygging.«

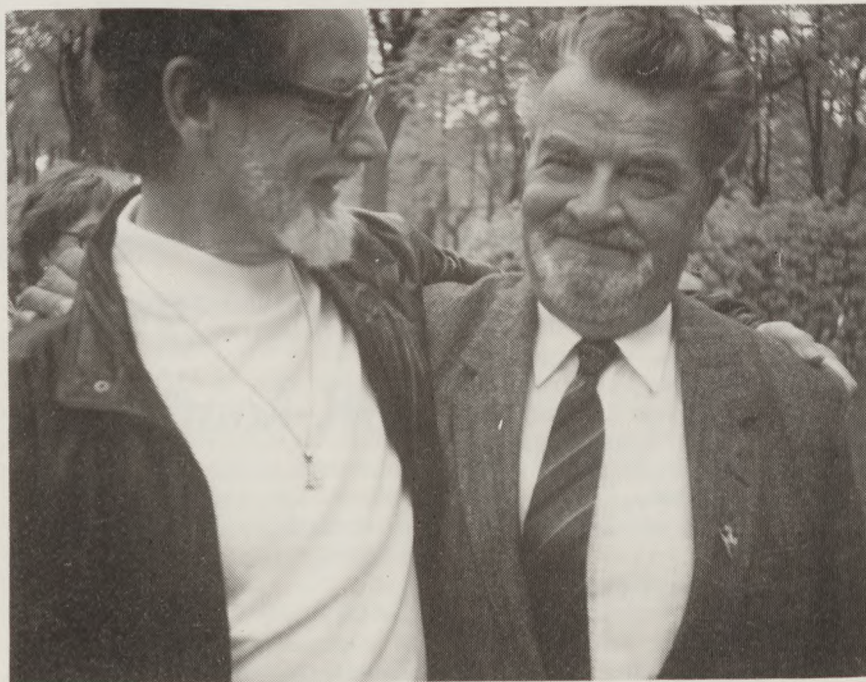
Universitetets rektor, Inge Lønning

sa innledningsvis at han var glad for at åpningsmøtet nettopp fant sted på Universitetet. På daværende rektors kontor fant i de første okkupasjonsdagene overlegninger og samtaler sted, konferanser som skulle trekke opp perspektivene for tiden fremover.

Etter å ha omtalt rektor, professor Didrik Arup Seips sentrale rolle i åndskampen mot en overmektig fiende, fortsatte Inge Lønning:

»Slik gikk det til at vår rektor en dag befant seg innenfor fengselsmurene. Først i Norge, deretter i Tyskland. I mai 1942 ble han innregistrert som fange nr. 41.713 i Sachsenhausen, hvor han til å begynne med ble innlosjert på blokk 23.«

Lønning fortalte også om enkeltepisoder fra Seips fangeopphold i Sachsenhausen som fortalte at - som Seip selv

Akershus den 18. maj: Fra v.: Peder Søgård og Heinz Junge, ISK.

skriver i sin bok: - »jeg skjønnte at vi levde på overgangen mellom liv og død«.

Utrolig nok skjedde det også immatrikulering i Sachsenhausen. Det var den 2. september 1942 da fem stykker som hadde fått sin studenteksamen, men ikke immatrikulert kunne erklære seg som rettmessige studenter ved Universitetet i Oslo - i konsentrasjonsleiren Sachsenhausen.

Lønning:

»Vi vet i dag ikke om det også er andre universiteter i verden som har henlagt en immatrikuleringshøytidelighet til konsentrasjonsleiren Sachsenhausen. Men vi er stolte over at den åndskamp Universitetet i Oslo i disse vanskelige år måtte føre, kunne føres helt inn i det fangesamfunn hvor så mange fanger fra så mange land var henvist til å føre den samme kampen.

Dette forteller noe om solidaritet mellom mennesker, en solidaritet som er en absolutt forudsætning for å føre en kamp frem til seier - selv under de vanskeligst tenkelige forhold.«

Siste taler var

Charles Desirat

president i Den Internasjonale Sachsenhausenkomité. Han takket for den vennlige mottakelse komiteen hadde fått og den høytidelige ramme om åpningsmøtet. Han fortalte om det sterke samhold som hersket i leiren og understreket sterkt den betydning **som de norske fangene ved sin ranke holdning hadde hatt.** Den brede internasjonale bakgrunn som Sachsenhausenkomiteen har er et utmerket utgangspunkt for å kjempe fortsatt om de idealer man dengang sto sammen om.

Han sa til slutt at deltakerne nå etter møtet ville ta opp til Lysebu for å innlede konferansen der resten av dagen. »Vi står foran et tett program.«

Tirsdag 17. mai

Arrangementskomiteen hadde med velberådd hu lagt konferansen til en tid slik at de mange utlendinger kunne få oppleve en riktig norsk 17. mai. Det var ordnet med sittepladss ved Slottet, og med godt vær. Våre fjester var strålende fornøyd med alt de fikk oppleve. De var etter barnetoget regjeringens gjester ved en mottakelse i Parkveien 45.

Kvelden ble avsluttet med festmiddag for deltakerne og spesielt innbudte gjester på Lysebu. Med Bjørn Egge som toastmaster og Kristian Ottosen som hovedtaler løsnest også tungebåndene.

En serie taler ble holdt bl.a. i forbindelse med gaveoverrekkelser.

Onsdag 18. mai

fortsatte møtet med samtaler og utforming af kommuniké. Etter formiddagsmøtet dro deltakerne til bekransning av retterstedet på Akershus.

Det ble en gripende stund med æresvakt av gardister fra HM Kongens Garde, flagg og vår forenings fane.

De utenlandske gjester sto samlet ved monumentet da Garden blåste »Bønn« etter at president Charles Desirat, ledsaget av festningskommandanten, hadde lagt ned krans.

Hjemmefrontmuseets direktør Torp hadde i forveien invitert til et besøk på museet etter høytideligheten og deltakerne fikk kyndig veiledning i vår okkupasjonshistorie.

Etter dette fortsatte konferansen på Lysebu.

MINDEORD

Kristian Christensen

Kristian Christensen, 143 Telehouse, Green Lane, Knowle Solehull, England, er den 18. juni afgået ved døden, 71 år gammel, efter nogen tids svær sygdom. Kristian var født i Aalborg, og han vendte jævnlige tilbage hertil og aflagde hver gang et lille besøg hos os.

Han mønstrede 24. marts 1940 her i Aalborg med S/S Randi Dan, senere var han en lang tid i en norsk tankbåd. I 1944 kom Kristian i »The Buffs« og trænede som faldskærmsoldat. Her kom han til skade under et udspring og nåede således ikke at komme i aktion.

Børge

Peter Hansen

24 år gammel gik Peter Hansen i 1943 ind i frihedskampen som medlem af Rødovre kompagni, hvor han var gruppeleder. Han blev arresteret den 16. december 1944, og turen gik derefter over Vestre Fængsel til Neuengamme og derfra til Dessauer Ufer og Bullenhuser Damm. Efter hjemkomsten, der gik over Sverige, lå han på hospital og sanatorium i et års tid med en ondartet

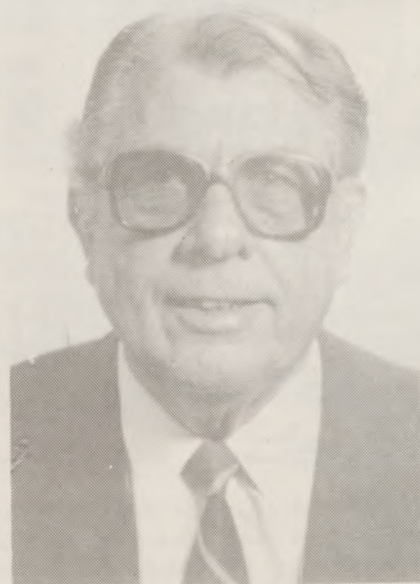
lungetuberkulose, som plagede ham resten af hans liv. Ikke desto mindre op tog han sit arbejde som disponent i en herreekviperingsforretning i Valby, og i 1950 åbnede han en forretning i Rødovre, som han kaldte »Peters Magasin«, og nogle år senere yderligere en forretning i Roskilde, »Men's Shop«.

Peter Hansen deltog i sammenkomsten den 8. september 1949 hos arkitekt Svend Nürnberg, hvor Sammenslutningen af Erhvervshæmmede fra Frihedskampen blev stiftet. Han blev ikke medlem af dens første bestyrelse - var vel for svag - men blev senere sekretær og tog ivrigt del i hjælpearbejdet. I Fællesudvalget af tidligere politiske fanger, som revisor Steen Hansen var formand for, repræsenterede han De Erhvervshæmmede sammen med formanden, Børge Emil Petersen.

I begyndelsen af 1960'erne måtte Peter Magasin (som hans kælenavn var) opgive fangearbejdet. De to forretninger stillede store krav til Peters indsats, og helbredet blev stadig dårligere og til sidst så dårligt, at han måtte opgive også dem. Han solgte forretningerne i 1970, fik dem godt betalt og flyttede til Costa del Sol. Klimaet her bekom ham vel. Han var fra 1972 til 1986 en yderst aktiv, hjælpsom - og naturligvis ulønnet - vicepræsident for det Spansk-Nordiske Selskab med over 4.000 medlemmer.

*

De sidste år blev hårde for Peter Magasin. I næsten ti år led hans kone, Inger, af sygdom, der truede med at ødelægge dagligdagen for dem begge. I

fjor, i juni måned, døde hun, og en måneds tid efter fik Peter et hjertestop, som ville have taget livet af ham, hvis han ikke tilfældigvis i anden anledning havde været på besøg på et hospital. Han kom sig, men svag var han, og natten mellem den 17. og 18. maj i år døde han i Tyskland på vej hjem til sit sommerhus i Danmark.

Endnu en pioner i fangesamarbejdet og en god kammerat er gået bort.

HA.

Egil Barfod

Direktør Egil Barfod, bror til Jørgen H. Barfod, blev 75 år. Han var i en årrække tilknyttet Ø.K. og Carlsberg, men senere startede han sit eget firma.

Efter arrestationen af Jørgen Staffeldt blev han leder af sabotagegruppen Holger Danske, der især blev bakket op af folk fra Dansk Samling. Han blev arresteret af Gestapo og ført til Neuengamme.

I 1983 udgav han bogen »Sabotagegruppen Holger Danske, dens opståen og udvikling«. Han har tilegnet bogen mindet om Jørgen Staffeldt, »hvis menneskelige egenskaber fortsat er forbilledede for mig«. Bogen bæres af hans sans for realiteter og hans lidenskab for den ubesmykkede sandhed.

Efter krigen var han medstifter af Atlantsammenslutningen og af Danmarkssamfundet.

F-k.

Egil Barfod, da han i 1945 talte ved den københavnske modstandsbevægelses overrækkelse af den tjekkiske kanon, der nu er opstillet i Frihedsmuseets kanonhal. (Foto: Steen Hinrichsen, stillet til rådighed af Frihedsmuseet)

Forum efter sabotagen den 24. august 1943. Det blev nok Holger Danskes mest markante sabotage. Den gav genlyd over hele landet. På billedet bemærker man, at tyskerne allerede havde begyndt at flytte senge ind til brug for værnemagten.

BØGER

Isi Grünbaum:

Da mit hår blev grønt

100 s, 95 kr., illustreret.

Omslag Gütte Pedersen og Mikal Bing
Forlaget Tiden.

Isi Grünbaum (f. 1908) blev ligesom sin bror Henry tidligt politisk aktiv. I denne interview-samtale genopliver han i glimt sin ungdom og sit anti-fascistiske arbejde i 30'erne.

I centrum for bogen står diskussionerne om, hvordan man skulle optræde i årene før og efter krigsudbruddet. Hvilken stilling skulle man tage til ikke-angrebspagten mellem Tyskland og Sovjetunionen og til den løjerlige krig i Vest?

Isi Grünbaum var ledende i opbygningen af Frit Danmarks Tjenestemandsgupper, hvor han samarbejdede med bl.a. Viggo Kampmann. Han skildrer dette temmelig ukendte kapitel af modstandskampen.

I bogens sidste del fortæller han om modstandsfolkernes syn på udviklingen efter krigen og om brydningerne i DKP, da man skulle opbygge et politisk-økonomisk sekretariat i efterkrigsårene.

I livsfare utallige gange

Hans S. Bruun: På døds march gennem Hitlers Tyskland. 96 sider. Hernovs forlag.

Forfatteren kom i forbindelse med en modstandsgruppe på Ribeegegnen, der var hans hjemegn, men han blev arresteret, forhørt, bragt til Kolding arrest, til Husmandsskolen i Odense og derfra til Vestre Fængsels tyske afdeling, til Horserød og derfra med skibet Mars til Flensborg og Frøslev. Så gik det videre til Neuengamme, hvor han blev udtaget sammen med ialt 1200 til Schwesig/Husum. Der var flest fra Holland. Schwesinglejren fungerede i tre måneder, og det daglige slavearbejde bestod i at grave tankgrave i den fede marskjord. De skulle hindre fremmarchen af de engelske landgangstropper, som tyskerne forventede her.

I Neuengamme blev Bruun udtaget til II. Baubrigade sammen med ialt 505, deriblandt 36 danskere. I den efterfølgende tid var det brigadens opgave i kreaturevogne at rejse rundt i Tyskland og reparere udbombede jernbanestationer og jernbanestrækninger. De 65 kre-

aturvogne var indrettet med sovebrikse til 12 fanger i hver; der var en kakkellov i hver midt i vognen.

Trods vinterkulden havde de kun det tynde, sribede drejlstøj. Dette skulle forhindre flugtforsøg. De var klippet skaldede af samme grund. Om aftenen blev dørene låset.

*

Første arbejdssted blev jernbaneknudepunktet Soest noget øst for Dortmund. Den var derfor et søgt mål for De allierede fly. Egnen lignede et månekrater, og det ene krater nåede det andet. Kun få overlevede bombeangrebene, og derfor blev brigaden hele tiden suppleret med nye fanger. De store tab gav grupperne navnet »Himmelfartskommandoer«.

Hver morgen tidligt afgik fangerne i grupper på 100 mand, bevogtet af 60 SS-folk. Der kom ikke et enkelt, men bølger af allierede bombefly. Det begyndte kl. 5 om morgenen, og da var fangerne låst inde i jernbanevognene, men nye angreb fulgte. Flere af vognene blev gennemhullet. Hver arbejdsdag var på 12-13 timer, og på grund af de talrige flyangreb blev hver dag en rædsel, for fangerne måtte ikke søge beskyttelse. De skulle ufortrødent fortsætte deres arbejde med at rydde op. Søgte en fange at flygte, blev der skudt efter ham.

Under et kvadratbombeangreb blev talrige fanger pulveriseret under kanonvognene, for brandbomber havde ramt et ammunitionstog. Overalt hvinede det med nedstyrtende bomber. »En slår ned så tæt ved mig, at jeg bliver slynget langt væk, og jeg mister bevidstheden. Da jeg er kommet til mig selv igen, hænger jeg halvt oppe i det jernstativ, der omgærdet kirkegården. Min ene sko og venstre bukselomme er væk... men besynderligt nok er jeg ikke kommet andet til... Min fangevogter er den, der er mest angst, han fremsiger bønner, og som katolik slår han kors for sig.«

En ny bølge af fly kaster lasten af brand- og sprængbomber - tabet blandt fangerne var den dag 52. Togstammen med fangernes sovevogne var helt udbrændt, reviovognen helt udslettet, og det stank af brændt menneskekød, så man fik kvalme, fortæller Bruun.

Nu bredte dysenterien sig, og luseplagen tog til med rivende fart, da vaskning ophørte, fordi der ikke var vand, men på arbejdet fik fangerne nu aldrig mere et spor gjort klart til brug. Hidtil havde

de danske fanger fået Røde Kors-pakker, men de hørte nu op.

Enkelte forsøgte at flygte, men langt de fleste blev fanget igen, ført tilbage til Baukommandoen, torteret og derefter skudt. For to danskere lykkedes det dog at slippe over til franskmændene. Ganske vist var Bernadottedaktionen nu startet, men 11. Baubrigade var glemt.

Så fulgte dødsmarchen om natten til Paderborn, men af de 505 var der nu kun 200 fanger i live. Madforsyningerne ophørte nu helt. Talrige bombeangreb fortsatte, men blev et spor lappet sammen, varede det kun få timer, inden det var bombet igen. Fangerne så nu forfærdelige ud. De kom slet ikke af tøjet om natten. Skægget og håret voksede uhammet.

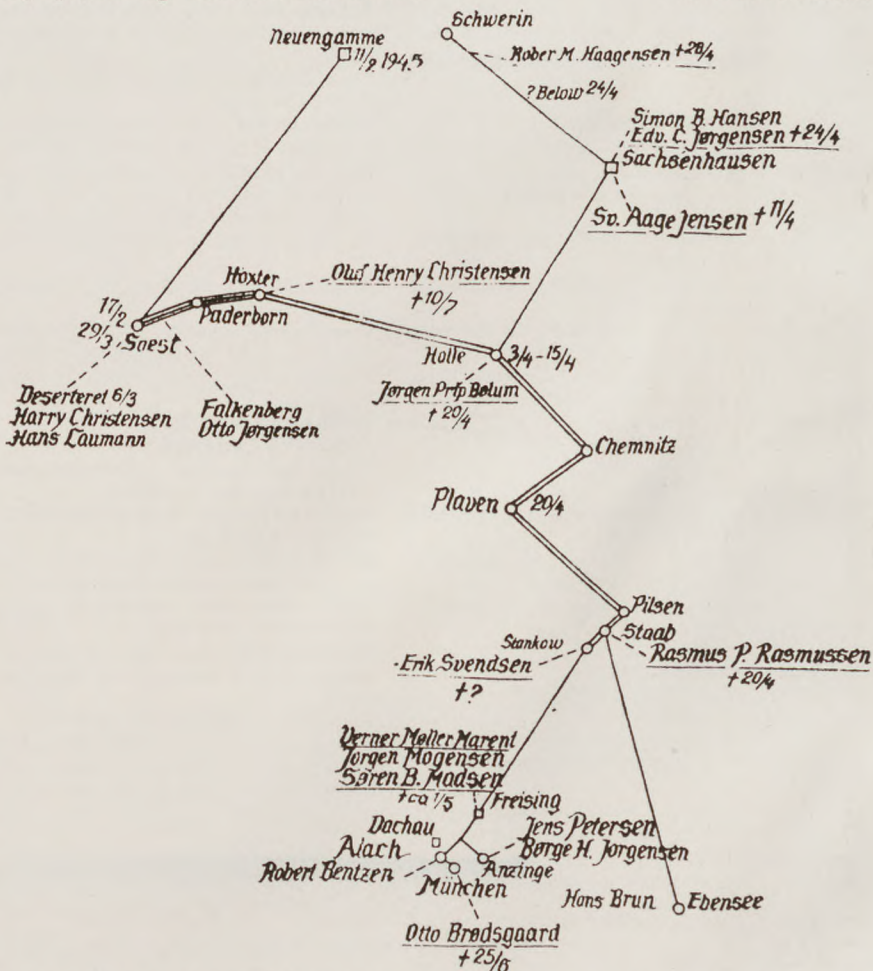
Marchkolonnen kom nu til Pilsen i Tjekoslovakiet, og her strømmede de civile til med mad. Det var en stor hjælp og opmuntring. Sidste station var KZ-

lejren Ebensee. Situationen var nu sådan, at den 3. maj forlod vagtmandskabet lejren, og de amerikanske soldater rullede ind i lejren, hilst af fangerne, der klatrede op på panservogne eller tanks, ja mange omfavnede befrielse.

I lejren fulgte nu de lange knives nat. Bruun finder den frygtelig. Som en fange, der nu var muselmand, altså et skelet, overtrukket med menneskehud, kom han til Bruxelles, hvor fangerne blev modtaget med jubel. Med fly kom 14 danskere hjem til Danmark den 28. maj.

Bruun fortæller detaljeret og nøgternt. Hans bog kan læses med stort udbytte af alle, der dels ønsker at læse noget, der er handlingsmættet, dels ønsker at få at vide, hvor meget et menneske kan stå igennem af sult, slavearbejde - og en hverdag i bomberegner.

Johannes Fosmark

11. SS Baubrigades rute, evakueringsvej og dødsmarch. Kortet er udarbejdet umiddelbart efter krigen. Til navnene må føjes, at tre mand døde ved luftangreb i Soest: Palle Hansen, Ejler Johansen og Svend Nicolajsen. Desuden blev efterlagt 13 mand i Soest, af hvilke Leif Frederiksen døde efter befrielsen.

Pigtraad-Gestapofange

Nummer 4. August 1988

ADRESSE- LISTE

SAMMENSLUTNINGEN AF DANSKE FANGER FRA FRIHEDSKAMPEN 1940-45

Fmd.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvigvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. 07 97 12 71.

Sekr.: P. Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. 02 95 22 08.

Kass.: Bernth Johannesson, Jacobysallé 16, 2th., 1806 Frederiksberg C, 01 31 86 86.

Bestyrelse: Villy Karlsson, Helge Kierulff, Hans Andersen, Else Drejer, Birgit Fischermann, Ove Laursen, Peter Møller Madsen, Erik Jensen, Birgit Lærche, Lilian Olsen og Solveig Skjøtt.

BUCHENWALD-KLUBBEN

Fmd.: Hans Andersen, Slossevej 19, 4894 Øster Ulslev 03 86 55 59.

Kass.: Ernst Steen, Vendersgade 6, 1363 København K 01 12 85 95.

Sommer: Møststien 6, Vester Lyng, 4500 Nykøbing S. 03 41 01 20.

Odense: Carl Aage Hansen, Kærmindevej 25, 5000 Odense. 09 12 71 99.

Århus: Fmd.: Knud Andreasen, Brønshøjvej 11, Hyllested, 8400 Ebeltoft. 06 33 60 61.

Kass./sekr.: Arnold Sejersen, Jægergårdsgade 138, 2., 8000 Århus C. 06 13 07 65.

Aalborg: G. Hansen, Østre Allé 47, 9000 Aalborg. 08 12 73 63.

DACHAU-KLUBBEN

Fmd.: Poul Nielsen, Bavnebjergspark 6, 3520 Farum. 02 95 22 08.

Kas.: Ernst Nielsen, Firskovvej 42, 2800 Lyngby. Giro 6 45 87 18. tf. 02 87 09 58.

Socialsekretær: Otto Laugesen, Snerlevej 27, 7900 Nykøbing Mors. 07 72 02 27.

LANDSFORENINGEN ERHVERVSHÆMMEDE FRA FRIHEDSKAMPEN

Kst. fmd.: Bernth Johannesson, Jacobys Allé 16, 2.th., 1806 Frederiksberg C. 01 31 86 86.

12.

Kass.: Richard Tue Andersen, Randersvej 75, 8200 Århus N. 06 16 92 42. Giro 5 43 27 23.

Omegnsafdelingen:

Fmd.: Johan Kanding, Smedetoften 38, 2400 Kbh. NV. 01 10 61 49.

Socialsekretær: Kaj Wadsbach Pedersen. Træffes på kontoret: Kongevejen 252, 3.sal, 2830 Virum. 02 85 58 98. Giro 8 81 17 88. Tirsdag og torsdag 9-13. Ferielukning: 15/6-15/8.

Esbjerg afd.: Fmd.: Viggo Hansen, Painatoles Alle 19, 6700 Esbjerg. 05 14 27 58.

Kontor: Centret, Skolegade 54, 6700 Esbjerg.

Åbent hver onsdag kl. 14-17.

Sydøstjysk afd.: Fmd.: Jens Jac. Jensen, Ullerupdalvej 217, 2., 7000 Fredericia. 05 92 54 57.

Kontor: Kongensgade 31 A, tf. 05 93 29 73, åbent tirsdag 14-16.

Socialsekretær: Kai Ibsen, Skovparken 38 B, 6000 Kolding. 05 52 82 43.

Kolding: Kontor: Koldinghus, Staldgården. Åbent 2. og 4. torsdag kl. 14-17. 05 53 18 84.

Odense afd.: Kontor: Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ, tf. 09 15 98 27. Åbent hver torsdag kl. 10-12.

Fmd. og socialsekretær: Richard Andersen, Giersingvænget 24, 5220 Odense SØ. 09 15 98 27.

Kass.: Ruth Giersing, L.A. Ringsvej 92, 5230 Odense M, tf. 09 14 27 16.

Sydfyns afd.: Louis Artéll, Brændeskovvænget 7 B, postbox 251, 5700 Svendborg. 09 22 37 00.

Aksel Jørgensen, Vornæsvej 33, 5700 Svendborg. 09 54 12 29.

Sjællands afd.: Ove Laursen, Moseskrænten 3, Ganløse Bund, 2760 Måløv. 02 18 30 46.

Aalborg afd.: A.J. Jørgensen (Åbo), Lemvigvej 67, 9220 Aalborg Ø. 08 15 70 82. Centrets adresse: Østerbro 38, 9000 Aalborg. 08 12 16 19. Åbent tirsdage 10-12, torsdage 10-12 og 14-17.

Århus afd.: Alfr. Bertelsen, C.F. Jessensvej 1, Århus N. 06 16 63 18.

Centrets adresse: Skovangsvvej 220, 8200 Århus N. 06 16 63 18 i åbningstiden: Tirsdag og torsdag kl. 10-12.

LANDSFORENINGEN GESTAPOFANGERNE

Fmd.: Axel Lauritzen, Lundtofteparken 42, 2.tv., 2800 Lyngby. 02 88 12 42.

Kass.: Else Bentzen, Nørre Boulevard 62, 8900 Randers, tf. 06 42 69 61.

Randers afd.: Fmd.: Frode Greve Rasmussen, Lyngdalvej 18, 8500 Grenå. 06 30 90 76.

Kass.: Ejnar Hulten, Møllevvej 69, Hornbæk, 8900 Randers. 06 41 81 81.

Sjællands afd.: Fmd.: Jens Thomsen, Skottegården 15, 2770 Kastrup. 01 50 48 61 og 01 50 09 70.

Kass.: Giro 1 70 30 72.

Århus afd.: Fmd. Edith Johansen, Hougårdsvej 58, II, 8220 Brabrand. 06 26 15 19.

Kass.: Elisabeth Thorsen, Irisvej 2, 8400 Ebeltoft. 06 34 17 82.

FORENINGEN AF GESTAPOFANGER FRA BESÆTTELSEN

Fmd.: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. 02 48 56 74.

Kass.: Salle Fischermann, Bernstorffsvej 155, IIth., 2820 Gentofte. 01 64 51 74.

HANNOVER-STÖCKEN

Fmd.: Peter Møller Madsen, Sjørløer Boulevard 12, 2.tv., 2450 Kbh. SV. 01 16 60 98.

Kass.: Carl Adolf Sørensen, Egernvej 24, 8270 Højbjerg. 06 27 23 47.

HORSERØD

Fmd.: Villy Karlsson, Toftekærsvvej 116, 2860 Søborg. 01 69 86 62.

Kass.: Kaj Birkemose Petersen, Gl. Køge Landevej 251B, I-dør 2., 2650 Hvidovre. 01 49 20 62.

NEUENGAMME-FORENINGEN

Fmd.: Villy Mørk Jensen, Sjørringvigvej 6, Sjørring, 7700 Thisted. 07 97 12 71.

Kass.: Søster Lærche, Immerkær 25, 2.tv., 2650 Hvidovre. 01 75 58 03.

RAVENSBRÜCK-GRUPPEN

Astrid Blumensaadt, Carlsgade 5, 5000 Odense C. 09 12 79 08.

SACHSENHAUSEN-FORENINGEN

Fmd.: Peder Søegård, Amerikavej, 7.4. th., 1756 København V. 01 23 02 14

Kass.: Emmy Eskildsen, Nansensgade 22, 5000 Odense C. 09 11 92 52.

Odense: Evald Lægteskov, Åsumvej 128, 5240 Odense NØ. 09 10 24 15.

STUTTHOF-FORENINGEN

Fmd.: Helge Kierulff, Kidhøj 10, 2880 Bagsværd. 02 98 11 77.

Kass.: Ingeman Berthelsen, Landlystvej 72, 2650 Hvidovre. 01 75 97 13.

THERESIENSTADT-FORENINGEN

Fmd.: Birgit Fischermann, Toftekærsvvej 28 C, 2820 Gentofte. 01 65 82 12.

Kass.: Herman Ebstein, Gerlevvej 15, 2700 Brønshøj. 01 28 27 15.

FERIEMULIGHEDER:

Anholt: Ejers af De Erhvervshæmmede. 12 senge. Adresse: 4. Maj-huset, 8582 Anholt by.

Henv. til: De Erhvervshæmmede Fra Frihedskampen, Skovangsvvej 220, 8200 Århus. Telefon 06 16 63 18, kl. 10-12. Mandag - torsdag. Ansøgning om ophold i højsæsonen skriftligt senest den 15. februar.

Kegnæs: Ejers af Kammeraternes Hjælpefond. Se øverst bladets side 2.

»Nors Hovedgård«: Selvejende institution. 12 senge. Adresse: Hindingsvej 38, Nors, 7700 Thisted. Henv.: Alex Bindeballe, 07 98 11 95.

Smidstruphytten: Ejers af Foreningen af Gestapofanger fra Besættelsen. 4 senge. Henv. til: Solveig Skjøtt, Dalsø Park 128, 3500 Lille Værlose. 02 48 56 74.